

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra techniky

LIDOVÁ ŘEMESLA A TRADICE V PODKRKONOŠÍ
Diplomová práce

Autor: Bc. Terezie Mílová
Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň základních škol
Studijní obor: Výtvarná výchova – Základy techniky
Vedoucí práce: doc. Mgr. et. Mgr. Marie Hubálovská, Ph.D.
Oponent: Ing. Roman Loskot, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Terezie Mílová
Studium: P20P0401
Studijní program: N0114A300051 Učitelství pro 2. stupeň základních škol
Studijní obor: Výtvarná výchova, Základy techniky
Název diplomové práce: Lidová řemesla a tradice v Podkrkonoší
Název diplomové práce AJ: Folk crafts and traditions in the Podkrkonoší.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato diplomová práce bude mít za cíl pomocí výzkumné metody zjistit, do jaké míry jsou žáci na základních školách seznamováni s tradicemi a tradičními řemesly v Podkrkonoší. V teoretické části se práce bude zabývat historií řemesel a tradic, kde budou vybrány spíše ty, které jsou svou povahou vhodné pro rozšíření technických obzorů žáků na základních školách. Následně pak nahlédneme hlouběji do jednotlivých řemesel, kde se nejvíce vyskytovaly, jak moc byly v tehdejší době žádané a jak se v průběhu času s vývojem nových technologií řemesla využívají dnes. V praktické části se pomocí dotazníku dozvíme, jaké povědomí mají v současné době žáci na základních školách o tradicích a řemeslech z oblasti Podkrkonoší. Na základě vyhodnocení dotazníku jsou v poslední části diplomové práce navrženy aktivity, které by byly vhodné zakomponovat do hodin pracovních činností. Tyto aktivity by mohly žákům více přiblížit konkrétní tradice a řemesla, při praktických činnostech budou žáci rozvíjet senzomotorické dovednosti a do budoucna mohou na základě různorodých zkušeností získané právě na 2. stupni základní školy lépe zvážit své budoucí zaměření pro výběr střední školy či budoucího povolání.

ZUMAN, František. ČESKÁ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ. *Podkrkonošské papírny*. V Praze: Česká akademie věd a umění, 1940, 109 s. : il.

LEŠIKAR, Miloš, Jaroslav JIŘIČKA, Otakar VLAČIHA a Zdeněk TAUCHMAN. *180 let tradice výroby papíru v Hostinném: 1835-2015*. 2. vydání. Hostinné]: KRPA PAPER, a.s, 2015, 149 stran : ilustrace ; 24 cm. ISBN 978-80-260-7977-4.

VLČEK, Odon. Rtyňské betlémy; tradice. *Rodným krajem -- Č. 37 (2008), s. 38-40* [online]. 2008, , 1 il [cit. 2021-11-22]. ISSN ISSN.

JIRÁSKO, František a Eliška ŠTĚPOVÁ. *Toulky podkrkonošskou minulostí*. Vrchlabí: Zdeňka Drahná pod značkou grafického studia a nakladatelství Green Mango, 2021, 219 stran : ilustrace ; 23 cm. ISBN 978-80-908041-2-8.

TECHNICKÉ MUZEUM (BRNO, Česko). Metodické centrum konzervace. ASOCIACE MUZEÍ A GALERIÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Textil v muzeu = Textile in museum: soubor statí k problematice ..* Brno: Technické muzeum v Brně, 2006, ^^svazků : ilustrace (převážně barevné), portréty, faksimile ; 30 cm. ISSN 1804-1752.

WOLF, Vladimír. *Z historie podkrkonošského textilu: sborník příspěvků k dějinám textilní výroby v Podkrkonoší*. Trutnov: Lnářský průmysl, 1971.

Zadávací pracoviště: Katedra technických předmětů,
Pedagogická fakulta
Vedoucí práce: doc. Mgr. et Mgr. Marie Hubálovská, Ph.D.
Oponent: Ing. Roman Loskot, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce: 26.11.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou závěrečnou práci na téma Tradiční řemesla a zvyky v podkrkonoší vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí doc. Mgr. et. Mgr. Marie Hubálovská, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování mé diplomové práce věnovala.

Anotace

MÍLOVÁ, Terezie. *Tradiční řemesla a zvyky v Podkrkonoší*. Hradec Králové:

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové. Diplomová práce. 2023

Tato diplomová práce bude mít za cíl pomocí výzkumné metody zjistit, do jaké míry jsou žáci na základních školách seznamováni s tradicemi a tradičními řemesly v Podkrkonoší. V teoretické části se práce bude zabývat historií řemesel a tradic, kde budou vybrány spíše ty, které jsou svou povahou vhodné pro rozšíření technických obzorů žáků na základních školách. Následně pak nahlédneme hlouběji do jednotlivých řemesel, kde se nejvíce vyskytovaly, jak moc byly v tehdejší době žádané a jak se v průběhu času s vývojem nových technologií řemesla využívají dnes. V praktické části se pomocí dotazníku dozvíme, jaké povědomí mají v současné době žáci na základních školách o tradicích a řemeslech z oblasti Podkrkonoší. Na základě vyhodnocení dotazníku jsou v poslední části diplomové práce navrženy aktivity, které by byly vhodné zakomponovat do hodin pracovních činností. Tyto aktivity by mohly žákům více přiblížit konkrétní tradice a řemesla, při praktických činnostech budou žáci rozvíjet senzomotorické dovednosti a do budoucna mohou na základě různorodých zkušeností získané právě na 2. stupni základní školy lépe zvážit své budoucí zaměření pro výběr střední školy či budoucího povolání.

Klíčová slova

Podkrkonoší, tradiční zvyky, řemesla, tradice, muzea, liturgický rok

Annotation

MÍLOVÁ, Terezie. *Folk crafts and traditions in the Podkrkonoší*. Hradec Králové: Faculty of Education, University Hradec Králové. Diplomý thesis. 2023

This diploma thesis will be to find out, using the research method, to what extent pupils in primary schools are introduced to the traditions and traditional crafts in the Krkonoše Mountains. In the theoretical part, the work will deal with the history of crafts and traditions, where those that are more suitable by their nature for expanding the technical horizons of pupils in primary schools will be selected. Subsequently, we will take a deeper look into individual crafts, where they were most common, how much they were in demand at the time, and how, over time, with the development of new technologies, crafts are used today. In the practical part, we will find out with the help of a questionnaire what awareness primary school pupils currently have about the traditions and crafts of the Krkonoše region. Based on the evaluation of the questionnaire, activities are proposed in the last part of the diploma thesis, which would be appropriate to incorporate into the hours of work activities. These activities could make students more familiar with specific traditions and crafts, during practical activities, students will develop sensorimotor skills and in the future, based on the diverse experiences gained in the 2nd grade of elementary school, they can better consider their future orientation when choosing a secondary school or a future profession.

Key words:

Krkonoše Mountains, traditional customs, crafts, traditions, museums, liturgical year

Obsah

Úvod.....	9
1. Podkrkonoší	9
2. Řemesla.....	11
2.1. Papírenství	12
2.2. Sklářství.....	13
2.3. Textilní výroba	17
2.4. Hutnictví.....	20
3. Lidové umění	23
3.1. Betlémařství	23
3.2. Košíkářství	25
3.3. Krajky a výšivky	26
4. Zvyky v Podkrkonoší	28
4.1. Významné svátky a zvyky v liturgickém roce	28
4.2. Pokrmy z Krkonoš a Podkrkonoší.....	34
5. Výzkum.....	36
5.1. Výzkumná otázka.....	36
5.2. Hypotézy	36
5.3. Výzkumný problém.....	36
5.4. Příprava dotazníkového šetření	36
5.5. Účast dotazníkového šetření	37
5.6. Výsledky dotazníku.....	37
5.7. Zhodnocení výzkumu.....	40
6. Materiály na výuku ve škole.....	41
6.1. Sada na výrobu perličkových ozdob pro školy	41
6.2. Řezbářství – vlastní betlém	41
6.3. Ruční papír.....	43
6.4. Tkaní	45
6.5. Keramika	46
6.6. Pletení z proutí	48
6.7. Drátování.....	50
6.8. Pokrmy z podkrkonoší	51
7. Materiály na výuku mimo školu – exkurze	53
7.1. Dům pod Jasanem	53
7.2. Sklárna Harrachov.....	54

7.3.	Muzeum Krkonošských řemesel Poniklá.....	55
7.4.	Rautis – perličkové ozdoby	56
7.5.	Krkonošské muzeum Jilemnice.....	56
7.6.	VIA FABRILIS – cesta řemeslných tradic	57
7.7.	Dům DOTEK	58
8.	Závěr	59
	Citace	60
	Citace obrázků	63
	Příloha A – Dotazník	65
	Příloha B – Grafické vyhodnocení dotazníku.....	68

Úvod

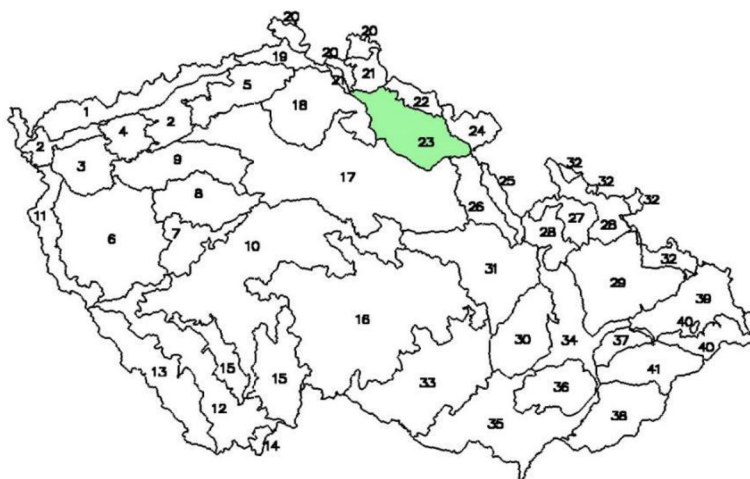
Region Podkrkonoší je velmi bohatou oblastí na tradiční řemesla a tradice, na které by se nemělo zapomínat. Nejprve se v práci seznámíme s řemesly, které mají historicky významnou roli v této oblasti.

Cílem této práce je výzkum směřovaný na 2. stupně základních škol právě v oblasti Podkrkonoší. Hlavním tématem zkoumání bude povědomí zdejších žáků o výskytu místních řemesel a tradic. Na základě vyhodnocení dotazníků budou navrženy aktivity do hodin pracovních činností, které by právě toto téma žákům přiblížilo a mohli si některé techniky přímo vyzkoušet.

1. Podkrkonoší

Lokalitou jde o oblast podhůří Krkonoš, která není přesně vymezená. Přibližná rozloha je 1230 m² a jde o oblast mezi městy Trutnov, Jaroměř a Jičín. Krajina je zde zvlněná, tvořící vrchovinu, místy i pahorkatinu. Podkrkonoší sousedí na jižní straně s rovinným okolím města Hradce Králové, na západní straně s Jizerskými horami, na východu s Orlickými horami a na severu s Krkonošemi a Broumovskou vrchovinou. Z větších vodních toků zde můžeme nalézt Labe, Úpu nebo Jizeru. Všechny tyto řeky pramení v horských oblastech. Dalšími významnými městy v této oblasti jsou Hořice, Rtyň v Podkrkonoší, Jilemnice, Úpice, Nová Paka, Sobotka, Vrchlabí, Žaclěb nebo Dvůr Králové nad Labem. (Nováková, Novák, 2005)

Region se nachází mezi teplým Polabím a chladnou oblastí Krkonoš. Nadmořská výška a klimatické kontrasty ale jsou tak veliké. Oblast se od sebe liší především délkou a vlhkostí léta. Dobře pozorovatelným rozdílem je délka trvání sněhové pokrývky.

Obrázek 1 region Podkrkonoší

Region je často úzce spojován s regionem Krkonoše. Z pohledu tradic a řemesel jde o velmi bohatou a rozmanitou oblast. Využívali zdroje, které naopak v jiných místech chyběli. Přesto zde však nepřevládal blahobyt. Díky poloze blízko pohraničí zde fungovalo pašeráctví. Ti přinášeli nedostatkové zboží (tabák, cigarety, sůl, kávy, koření nebo porcelánu). Do zahraničí zase prodávali místní produkty (látky, krajky, skleněné výrobky) kde obdrželi daleko více peněz.

Tradiční domy v Podkrkonoší i Pojizeří jsou dřevěné a každá chalupa bývá do jisté míry originální. Typické jsou dřevěné štíty, které jsou tesařsky velmi pečlivě zdobené a skládané do různě složité lomenice. Chalupy bývali kouzelné již jejich umístěním do místní zvláště krajiny nejčastěji pod rodinnou lípu. Vedle se nacházeli chlívký, dřevníky, stodoly, kolny a vrata vedoucí do krajiny. (Langhammerová, 2021)

Lidové kroje, vzhledem k velké rozloze a různorodosti regionu se v určitých koutech od sebe lišily. Zhruba v polovině 19. století tradiční kroje přebírají městskou módu a už nejsou tak bohaté a zdobené. Základem kroje je ručně tkané plátno, nejčastěji bílé nebo modré. Na zástěrách jsou rozloženy pestré výšivky. Unikátem jsou pak ženské vínky – proužky plátna, které jsou vyšité v hustém ornamentu červeným hedvábím. Ty se společně s filigránskými jehlicemi přidávali do dobového účesu. Dále ke kroji patří doma tkané sukně, úpravné kabátky, vlněné šněrovačky nebo zlaté čepce žen, které byly dozdobeny granáty. (Langhammerová, 2021)

2. Řemesla

V podhůří hor panují náročnější podmínky než nížinách. Region umístěný na severu Čech s kopcovitou nebo výrazně zvlněnou krajinou nemohl dát nikdy dobré podmínky pro rozvoj zemědělství. Místní obyvatelé tak museli hledat jiný způsob obživy. Využili však místní krajinu a možnosti, která nabízí, aby se věnovali řemeslům, které například v nížinách nebo rovinnatých oblastech šli jen stěží.

Až do renesance se nedělaly rozdíly mezi umělci a řemeslníky, mezi uměním a řemeslem. Všichni řemeslníci i umělci si nejprve prošli řemeslnou dílnou jako řemeslníci. V Čechách se malíři a sochaři zařazováni do cechů ještě v 17. století. Činnost dílen proto bývala dlouho mnohoznačná. Jeden člověk byl kreslířem, štítařem, malířem, řezbářem, sochařem a podobně. Všechny činnosti se soustřeďovali v jedné dílně, které jako celek zhotovovala nejrůznější zakázky. Vedoucí dílny byl vždy mistr, který učil a zaměstnával učně a tovaryše, kteří zastávali jednodušší práci a zefektivňovali tak výrobu.

V současné době je velká snaha o zachování těchto tradičních řemesel. Od roku 2001 uděluje ministr kultury titul Nositel tradice lidových řemesel. Každý rok je tak nominováno několik řemeslníků. Jde o českou verzi projektu UNESCO s názvem Žijící lidské poklady. Nominace a udělení titulu je u příležitosti národního zahájení Dnů evropského dědictví. <https://lidovaremesla.cz/web/nositele-tradice/>

Obdobně pak funguje oceňování řemesel na úrovni jednotlivých regionů. To zajišťuje Asociace regionálních značek, z. s. Ti pak mohou využívat regionální značku certifikovaných výrobků, služeb (ubytování, restaurace...) nebo zážitků (muzea, exkurze...). Aby výrobku byla udělena regionální značka, posuzuje se několik kritérií – záruka kvality, místní původ, tradice spojená s regionem, šetrnost k přírodě, ruční práce, motiv spojený s regionem nebo jiné mimořádné vlastnosti výrobku. Od roku 2004 se do systému zapojilo již 29 regionů a celkem užívají 30 regionálních značek (Slovácko má značky dvě – pro regionální produkt a druhou pro tradiční výrobek) <https://lidovaremesla.cz/web/nositele-tradice/>

Obrázek 2 regionální značka Podkrkonoší

2.1. Papírenství

Společně se zpracováním lnu se stala výroba papíru nejčastější výrobou pro region Podkrkonoší. K výrobě využívali hlavně dravé horské potoky a řeky, které dávali energii celé výrobě. Zde tedy vzniklo hned několik papíren. Mezi nejstarší můžeme zařadit papírnu v Trutnově, kde počítáme založení již v roce 1505. Následně v 18. století začaly vznikat další papírny v Mladých Bukách, Vrchlabí, Kunčicích nebo Čisté. Mezi nejvýznamnějším patřili právě v Trutnově a Hostinném.

Další velký rozvoj papíren byl na přelomu 18. a 19. století. Může za to především vynález papírenského stroje, který umožnil výrobu nekonečného papírového pásu a také využití dřeva jako suroviny pro výrobu papíru. Mechanické broušení dřeva a velký rozvoj chemie tak umožnil výrobu z celulózy dřeva sulfátovým a sulfitovým procesem. Tento objev pomohl k velkovýrobě papíru. (*Lešikar a spol., 2015*)

Trutnovská papírna

Nejstarší papírna regionu se řadí i mezi nejstarší papírny v Čechách. První zmínka o Trutnovské papírně je z roku 1505. V té době jsou na českém území pouze dvě další – chebská a zbraslavská. Původně trutnovská papírna stála hned pod městským hradem, později však byla přemístěna výše proti proudu řeky Úpy. Byla součástí trutnovského panství, a tak spolu s ním střídala své majitele. Největší slávy se jí dostalo s majitelem Pavlem Margottem, kdy se pyšnila velkou kvalitou vyráběného papíru. (*Lešikar a spol., 2015*)

Přes dobré hospodaření se potýkali s nedostatkem hadrů, tehdy základní surovinou pro výrobu papíru. Ty sbírali hadráři po vesnicích. Poté je nastříhaly na kousky, máčeli, bělili a poté hodily do jámy, kdy hnily zhruba 15 až 18 dní. Následně se drtili

v holandrech¹, které nahradily zastaralé stoupy. Výroba se tak zrychlila až o 50 %. Směs se několikrát proplachovala vodou. Po důkladném vyčištění se směs nalila na síta a následně na plstě, kde se vymačkávala přebytečná voda. Papíry určené na psaní se následně klížili a sušili. Tento výrobní proces zabral zhruba dva až tři měsíce.

Pavel Margott přenechal papírnu svým nevlastním dětem. Přesto se však na začátku období průmyslové revoluce papírna zavírá a místo ní je zde postavena přádelna lnu. (*Lešikar a spol., 2015*)

Papírna v Hostinném

Výrobu v Hostinném, která byla na tehdejší dobu velice moderní, založili v roce 1835 bratři Kieslingové. Poté výrobu převzal Gustav Roeder a Julius Eichman pod názvem papírny Eichman a spol. Po roce 1945, kdy docházelo ke znárodnování podniků vzniká národní podnik Krkonošské papírny. Základem byl podnik Eichman a spol., časem se přidávali podniky z okolí a Krkonošské papírny tak měly celkem 45 továren. (*Lešikar a spol., 2015*)

Po válce však došlo k výraznému útlumu výroby. Papírenské stroje byly zastaralé a rekonstrukce se dostalo jen několika z nich. Změna nastala až roku 1979, kdy byla zahájena výstavba nového výrobního provozu v Hostinném s názvem Tenké papíry Hostinné. Dalším významným posunem bylo roku 1984 uvedení nového papírenského stroje, který obsahoval čističku odpadních vod a zastaven provozu celulózy. Ta po celou dobu vypouštěla do Labe sulfitové výluhy. Nová reorganizace výroby měla velký vliv na zlepšení životního prostředí Podkrkonoší ale i řeky Labe. Do takzvané „mrtvé řeky“ se za pár let vrátil život.

Díky privatizaci se z národního podniku Krkonošské papírny stala roku 1992 akciová společnost Krkonošské papírny, a.s. Dnes je papírna známá pod názvem KRPA PAPER a zaměřuje se na výrobu vysoce kvalitních nepromastitelných a bariérových potravinářských a silikonovaných papírů. Důležitá je zde především bezpečnost při užití papírů pro potravinářské účely. (*Lešikar a spol., 2015*)

2.2. Sklářství

Nejstarší sklářské výrobky, které se na našem území našly, jsou datovány z doby Bronzové. Jde o malé korálky, které byly dovezeny z Egypta, oblasti Středního východu a východního Středomoří.

¹ Kád', v níž se hadry pomocí vody a dvou soustav nožů měnily na suspenzi. Původ z Holandska.

Poniklá

Obec v Krkonoších, kde se vyrábí perličkové vánoční ozdoby. Foukací perlový stroj slouží od roku 1876. Skleněná trubička se nahřeje, měchem se nažene vzduch dovnitř a vyfoukne se požadovaný tvar. kloučata – několik vyfouklých perliček v jednom tvaru. Perle se stříbří uvnitř roztokem dusičnanu stříbrného, čpavkové vody a cukrový vody. Stříbrná barva se po 15-20 minutách vysráží na okraj. Další barvy jsou pak ručně malovány na povrch. Vždy se pracuje jen s jednou barvou, nechá se zaschnout a až poté se maluje barvou další. Až když jsou perle hotové, oddělí se z celku na jednotlivé perličky. Když je perle špatně vyfoukaná může prasknout. Následně se perle navlékají a vytváří se nové i tradiční tvary. *(Toulavá kamera, 2009)*

Tato tradice je na seznamu Živých tradic UNESCO. Perlařské řemeslo se tak zařadilo v roce 2020 mezi jedinečné dovednosti celého světa. Je možné se přijít podívat přímo do výroby v rámci exkurze, pro veřejnost připravují také různé workshopy nebo je možné zakoupit si sadu speciálně vytvořenou pro školní třídu, ze které se vyrobí zhruba 50 ozdob. Sada obsahuje všechny potřebný materiál, návody i ukázkou již hotové spletené vánoční ozdoby. *(Jakouběová, Kulhavá, 2022)*

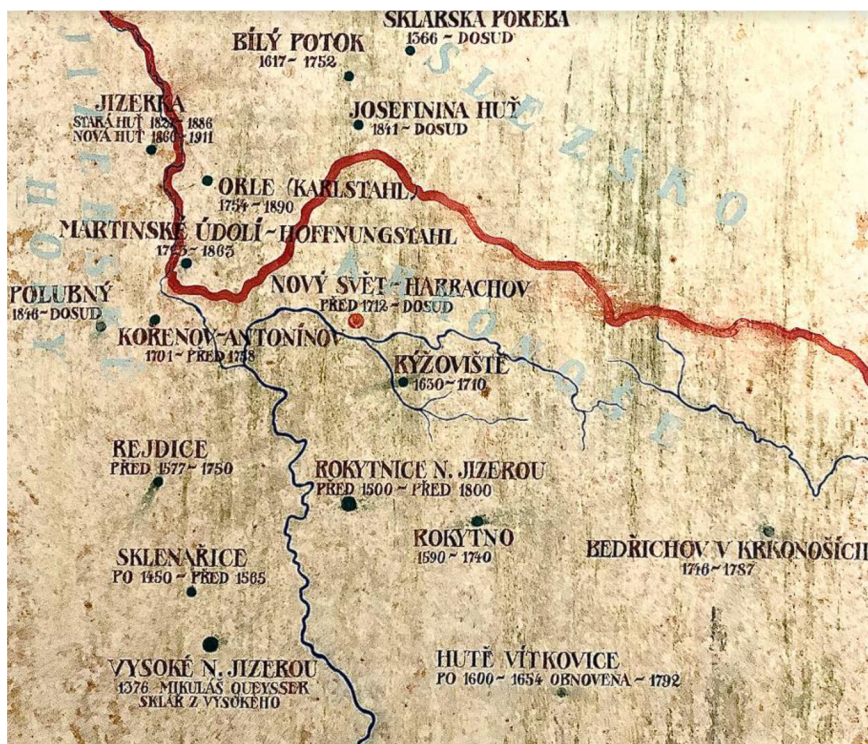
Zdobín

Zdobín u Dvora Králové nad Labem se také proslavil výrobou skleněných vánočních ozdob. Nejprve ze skleněných perel, později klasicky vyfukované ozdoby. Nejčastěji měly ozdoby tvar zvířátek, figurek nebo mačkaných perlí. Prvním vyučeným perlařem byl Josef Kynčl, který si ve Zdobíně roku 1862 založil perlařskou živnost. Největší prosperitu mělo kolem roku 1900, kdy byla tkalcovská výroba nahrazována výrobou perlařskou. Po roce 1930 začal perlařský průmysl upadávat. Podíl na to měla i hospodářská krize. Ta přivedla do kraje japonské dělníky, kteří velmi rychle pochytili technologii výroby perlí a výrobu tak přenesli do Japonska, kde byly náklady na výrobu daleko menší. U nás se ale velmi rychle naučili foukat větší kusy skla, a tak se výroba vánočních ozdob udržela.

V současné době je provozovna přesunuta do Dvora Králové nad Labem. I nyní je výroba výhradně rukodělná – bez využití strojů. Je možné využít až 600 barevných odstínů v 6 efektech (lesk, mat, mrazolak, porcelán, metalíza a skořápkový efekt) a s velkou nabídkou posypů. Zhruba 87% výroby je exportováno do zahraničí a 13% je prodáno na tuzemském trhu. Družstvo je největším výrobcem ručně vyráběných ozdob v České republice. Rovněž se řadí mezi největší výrobce v Evropské unii. *(<https://www.zdobin.cz/obec>)*

Harrachov

Jako většina sklářských hutí, tak i harrachovská sklárna vznikla v horské oblasti, především kvůli dobré dostupnosti dřeva, které se využívalo jako topné palivo. Ve většině případů, když se vytěžilo dřevo z dané oblasti, sklářská huť se přemístila jinam a zanechala za sebou osadu. Ze sklářů se postupně stávali zemědělci. První zmínka o sklárně v Novém světě pochází z roku 1712 a její vznik navazuje na tři předešlé sklárny v Rokytnici nad Jizerou, Rýžoviši a Rokytnou.

Obrázek 3 rozmístění skláren v blízkém okolí Harrachova

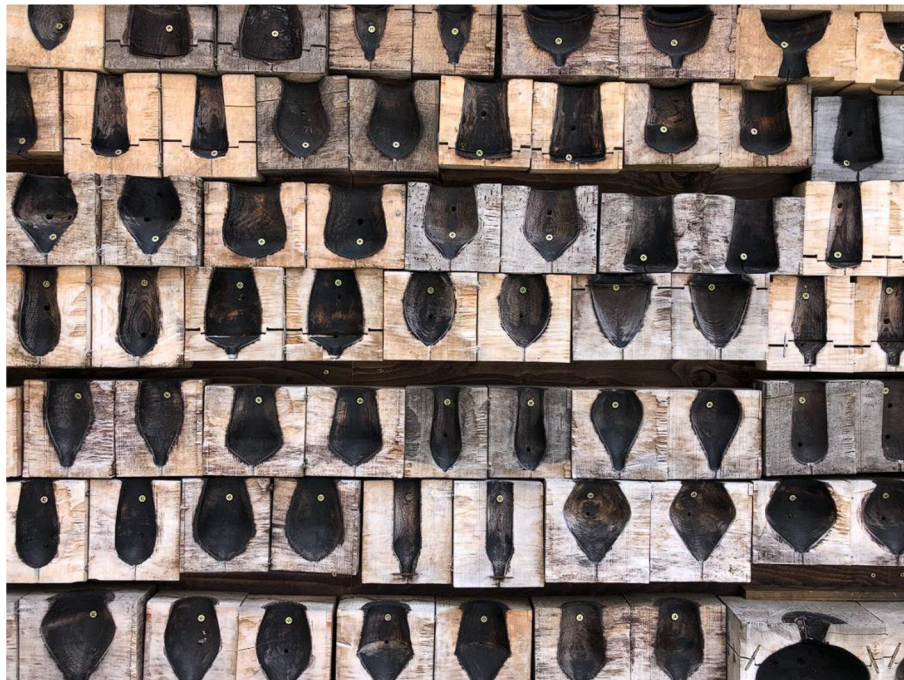
Bohatý rod Harrachů, který sklárnu vlastnil od roku 1764, platil za dovoz dřeva po vyčerpání místních zdrojů. Díky tomu už se nemusela sklárna nikdy stěhovat. Majetkem Harrachovského rodu byla až do roku 1942, kdy byl během druhé světové války hrabě Jan Harrach pod nátlakem nacistů sklárnu prodal. Na jaře roku 1945 byla, na základě dekretu prezidenta republiky o vyvlastňování majetku německých majitelů, vyvlastněna a stala se tak majetkem státu. Tokem 1952 výroba také přešla na sodnodraselné sklo, na místo dosavadního olovnatého (křišťálového skla), které se ve sklárně vyrábělo od roku 1927. Díky přidání oxidu olovnatého mělo sklo větší hustotu, vyšší index lomu světla (lesk), menší tepelnou vodivost větší odolnost a houževnatost a bylo tak vhodné pro broušení. S nástupem skla sodnodraselného se výroba zaměřila hlavně na hladké nápojové sklo. Bohužel v rámci tehdejšího režimu a znárodnění sklárny, přestalo se

prodávat pod svým dosavadním jménem a začala se prodávat pod názvem Bohemia Glass. (URBANOCOVÁ a spol., 1987)

Brusírna skla je jednou z nejzachovalejších částí sklárny. Vznikla roku 1895 a až dodnes je poháněná transmisemi francisovi turbíny. I po úpravách budovy funguje brusírna na původním principu a k broušení jsou využívány přírodní brusné kotouče. Tento systém je nejspíš jediný v Evropě a je zapsán jako národní technická památka.

Skláři se zaměřovali především na luxusní broušené sklo, barevné i křišťálové sklo. Sklárna byla schopná reagovat na rychle se měnící soudobé styly a novinky. Už v první polovině 19. století měla sklárna evropské věhlas a výrobky získávaly ocenění na výstavách v Berlíně, Praze nebo Vídni. V druhé polovině 19. století se její úspěchy rozšířili na mezinárodní výstavy v Londýně, Moskvě, Sydney a jinde.

Dodnes je veškeré sklo vyráběno ručně. Skláři se ve výrobě střídají na směny, aby nevyhasla pec. Sklo je foukané do vytvořených dubových forem. Každá forma má omezený počet použití. Potom se vyřadí a použije forma nová. Bukové kmeny musejí být dravé a dostatečně nasáklé vodou. Před zpracováním se namáčí v rybníce a teprve, až klesnou na dno, je následně zpracován. Tvar sklenice se vysoustruží na soustruhu a až poté je forma rozpůlena a ozámkována. (URBANOCOVÁ a spol., 1987)

Obrázek 4 vyřazené dubové formy

Harrachovská sklárna je nejstarší stále fungující sklárnou na světě. Kromě broušených produktů jsou zde typické výrobky jako se skleničky zatavenou černou nitkou, vzduchovou kapkovitou bublinou, vzduchovou spirálou nebo také uzel na

skleničce. Veškeré sklo, které se ve sklárně vyrobí, je vyráběno na zakázku, které přicházejí nejčastěji z USA nebo Skandinávie. (*URBANOCOVÁ a spol., 1987*)

Obrázek 5 sklenice na víno s uzlem

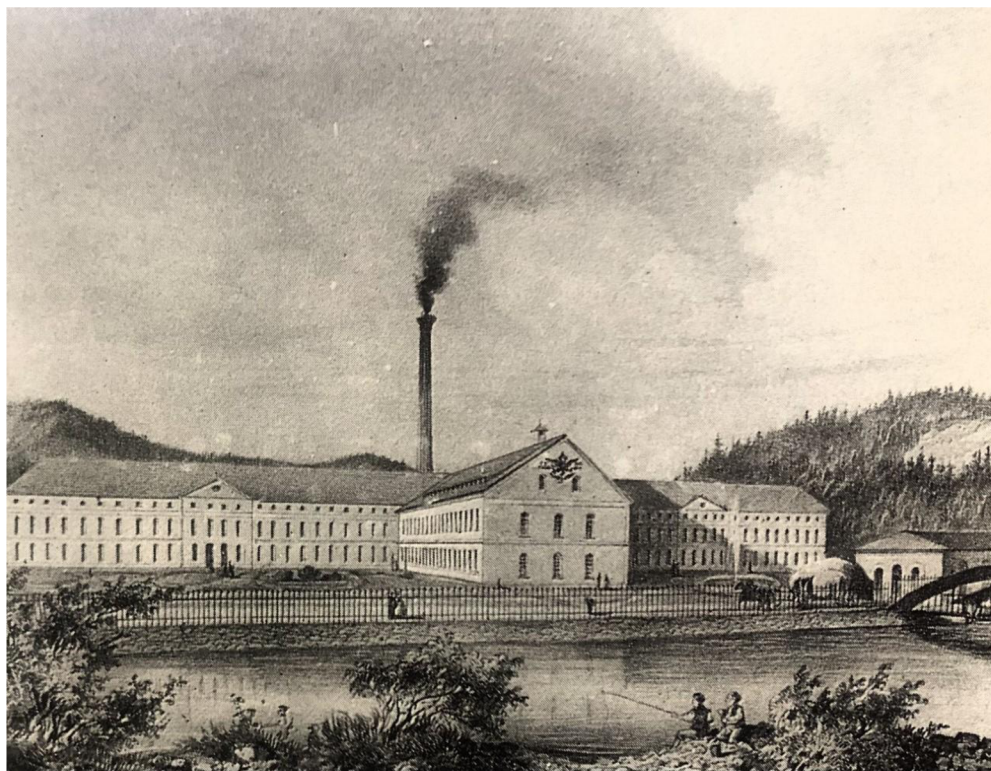
2.3. Textilní výroba

V Podkrkonoší je výroba textilu známá již z dob středověku. Z těchto dob však chybí potřebná dokumentace. Ta se zlepšila až v druhé polovině 18. století. Tehdy tvořil textilní průmysl nejdůležitější část národního hospodářství. Na konci 18. století a začátku 19. století se oblast stala jedinou rozptýlenou manufakturou a podkrkonoší se stalo na dobu nejvýznamnější oblastí strojového předení lnu v Čechách. (*Lesák, Kábrt, 1968*)

Průmyslová revoluce zasahovala do mnoha odvětví, kde zefektivňovala výrobu. Stejně to bylo i u továren na zpracování lnu. Zároveň bylo jediným odvětvím textilního průmyslu, do kterého začala pronikat strojová výroba a proběhla v něm tak průmyslová revoluce. O první mechanickou přádelnu v Čechách se zasloužil Jan Faltis, který ji založil v Mladých Bukách roku 1836. Stála v blízkosti řeky Úpy a mohla tak pro svou činnost využívat vodní sílu. Zlomový se stává rok 1842, kdy Anglie svoluje vývozu jejich strojů pro textilní průmysl. Strojová příze je se oproti ručně vyráběné vyznačuje lepší kvalitou, a to hlavně v rovnoměrnosti. Tím se stala mezi tkalci vyhledávanější a místní přádelny tak mohly dobře obstát konkurenci. V důsledku dovozu však Anglie vyžaduje, aby se převzalo i anglické číslování, jako jsou například yard nebo libra. Rovněž si také vyhrazují právo na veškerou opravu těchto strojů. Všechny šrouby, závity nebo stoupání mělo anglické míry. (*Lesák, Kábrt, 1968*)

V roce 1842 zakládá František Gaberle v Žacléři americký mlýn, který je poháněn parním strojem. Ovšem o tři roky později jej zrušil a nahradil jej přádelnou lnu. I ta byla poháněna parním strojem o výkonu 15 koňských sil a jako jediná zde nevyužívala vodní sílu. Další přádelna byla postavena v Poříčí u Trutnova. Zasloužil se o to Alois Haase, který zde roku 1846 vykoupil pozemky a v roce 1847 postavil tak již třetí mechanickou přádelnu na Trutnovsku. *(Lesák, Kábrt, 1968)*

Po tomto průkopnickém období, začali od 50. let 19. století začali přibývat poměrně rychle nové přádelny. Továrníci Kluge a Etrich vystavěli v roce 1852 v Horním Starém Městě novou továrnu. Stejného roku se otevření dočkala i továrna v Poříčí, na které měli zásluhu bratři Walzelové. O rok později, tj. 1853 se otevřela další továrna v Úpici a roku 1855 přádelna ve Vrchlabí. I tyto přádelny byly vybaveny anglickými stroji. Tyto přádelny byly převážně zakládány u vodních toků (s výjimkou přádelny v Žacléři), aby se využilo vodní síly. K provozu bylo zapotřebí i velké množství páry, která vyhřívala žlaby dopřádajících strojů. Zde se musela trvale udržovat teplota vody kolem 70-80 °C. *(Lesák, Kábrt, 1968)*

Obrázek 6 Příkladna lnu firmy Kluge & Etrich v Horním Starém Městě

V polovině 19. století se oblast Trutnovska stalo hlavní oblastí pro předání lnu v Čechách. Většina přádelen byla totiž umístěna právě zde. V dalších letech si Trutnovsko tuto pozici upevňovalo. Vycházela totiž z místních domácích lnářských

tradic. V roce 1856 v Čechách stálo 10 mechanických přádelen lnu, z toho 9 jich bylo na Trutnovsku. Do konce 19. století se zřídili ještě dvě přádelny. Firma Josefa Etricha synové zřizují přádelnu v Mladých Bukách. Ta se později přesunula do budovy v Bohuslavicích a zde zůstává pouze zpracování Juty. Poslední přádelna v tomto století byla uvedena do provozu roku 1873 v Bernarticích.

V druhé polovině 19. století je začíná rozšiřovat i zpracování juty. To probíhá většinou již při založených přádelnách lnu. Koncem Ke konci 19. století se zavádí i mechanické tkaní lnu. S tím v roce 1876 vznikla i první mechanická tkalcovna lnu v Rudníku. *(Lesák, Kábrt, 1968)*

Ve 30. letech 20. století na mnoho továren dolehla krize. Nejtěžší dobou pro ně byla doba válečná a hlavně poválečná. Tehdy spolu s odchodem německých obyvatelů odešla i část řemeslné zručnosti a zkušenosti zdejších textilních pracovníků a továrny byly znárodněny. V této době byly textilní výrobky ještě jedny z nejzajímavějších produktů, které mohlo Československo nabídnout na světových trzích. Po roce 1990 mnoho továren upadlo a výroba v nich skončila. Jedním z důvodů byla nepružná a zastaralá výroba, zboží nebylo moderní a neobstálo konkurenčnímu, byť nekvalitnímu, ale levnějšímu textilu, který byl k dostání na tržnicích. *(Lesák, Kábrt, 1968)*

Některé továrny se ale po nějaké době dočkali dalšího využití. Například přádelna Seba v Poniklé po sametové revoluci změnila majitele a později, roku 1966 se výroba zde zastavila úplně. Majitel nechal odvézt všechno vybavení a místní už nevěřili, že by zde továrna zase fungovala. Zavřená ale nezůstala dlouho. Od roku 1998 se do budovy přesídlila firma Interlana s.r.o., která tu vybudovala novou přádelnu, která do Poniklé přemístila část již zaběhlé výroby z Německa. Zaměření výroby bylo na speciální umělá vlákna a na vlákna ze srsti zvířat, například kozí, velbloudí nebo jačí. Příze tedy byla směs viskózy a živočišné srsti. Z této příze se vyrábí například vložková tkanina, která je využívána mezi svrchní tkaninou a podšívku třeba u dámských sak.

Další ponikelská tkalcovna, zvaná Preložka, má dnes také nové využití. Prostory využila semilská firma Singing rock, která se zabývá výrobou horolezeckého vybavení. V současnosti zde funguje velkovýroba, prodejna i servis horolezeckého vybavení. Některé zavřené továrny ale znovu otevřeny nebyly. Dnes jsou některé využívány jako sklady a překladiště, jiné byly zbourány. *(Lesák, Kábrt, 1968)*

2.4. Hutnictví

Počátky hornictví sahají až do doby prvního osídlování oblasti Podkrkonoší, ale i Krkonoš. V této oblasti se nacházel malachit, stříbrnosný galenit, černý pyroluzit a valouny zlatonosného křemene. Podle záznamů z kroniky se zde dolovala i měď, stříbro, manganová hlinka a zlato. Nejlukrativnější byly drahé kovy. V roce 1511 se v Trutnově na Šibeničním vrchu otevřela Zlatá štola. Ta byla zatopena, a tak horníci, kteří přišli z Míšně, pokračovali dále proti proudu řeky Úpy – do Obřího dolu.

Zde byla založena hornická osada. V podzemí a na úpatí Sněžky se těžily měděné a arzénové rudy pro potřeby sklářství až do 50.-60. let 19. století. Dodnes můžeme při výstupu na Sněžku cestou Obřím dolem navštívit štolu Kovárnu, který vzniknul zhruba v 1. polovině 19. století. Vstup do štoly se nachází kousek od bývalé chaty Kovárna v 1000 m.n.m.. Ta v letech 2018-2023 prochází rekonstrukcí, kdy jsou zpřístupňovány další chodby. Běžný provoz nastane v roce 2024. *(Majerová, 2014)*

Další významnou oblastí byla oblast Jestřebích hor. První záznam dochovaný suchovršickou kronikou o těžební činnosti je z roku 770. Tehdy byl v Suchovršicích založen první těžební důl na zlato. Nacházel se tu Měděný důl, kde se těžil zelený malachit, azurit, chalkozín, covellin, bornit a chryzokol. Ve 14. století zde těžili síru na výrobu střelného prachu. Kolem 12. až 13. století byl nedaleko otevřen Stříbrný důl, kde bylo ložisko olověného galenitu. Poslední písemnou zmínkou o suchovršických dolech je záznam z roku 1654. Sděloval množství vytěženého stříbra a mědi.

Další doly na opačném úpatí Jestřebích hor byly budovány až v 19. století v období průmyslové revoluce. V okolí Verněřovic bylo založeno několik měděných dolů. Hlavní byly štoly Bohumír a dědičná štola sv. Jana. Během první a druhé světové války byla mědi vyšší potřeba. V tuto dobu je jsou už doly elektrifikované, a tak je těžba snazší. *(Majerová, 2014)*

Obrázek 7 – důl Bohumír

Mimo rudy a jiné nerosty se zde těžilo i černé uhlí. Těžbu můžeme rozdělit na tři oblasti – radvanickou, svatoňovickou a žacléřskou. K objevení došlo v 16. století, což nám dochovává záznam v trutnovské kronice, kde se píše o odhalení kamenného uhlí v Markoušovicích v důsledku bouřky a přivalového deště. Radvanická oblast se těžby uhlí dočkala až v polovině 19. století, kdy bylo uhlí odhaleno nejspíše při polních pracích.

Během hospodářské krize ve 30. letech 20. století došlo k poklesu prodeji uhlí. To se tak začalo hromadit u štol a znehodnocovat se. Situace se zlepšila díky převzetí agrárních akcionářů a také zdražení dřeva. Další pokles těžby je zaznamenán během druhé světové války, kdy většina dělníků musela štoly opustit z důvodu povolání od vojenské služby. Po druhé světové válce byly doly znárodněny a vytvořen jeden národní podnik Východočeské uhelné doly (VUD). Poptávka po uhlí ale nebyla taková, objevila se plynná a kapalná paliva, která byla levnější a dostupnější. Nejdéle zůstal v provozu důl Kateřina u Radvanic. Ráno 1. dubna vyjel z dolu poslední vůz s uhlím, kterým byla těžba černého uhlí definitivně ukončena. (Majerová, 2014)

Obrázek 8 – poslední vůz uhlí, důl Kateřina – Radvanice

Dříve havíři nosily jako pracovní oděv obnošené oblečení, na hlavě klobouk, bagančata a fajfku. Pracovalo se hlavně ručně, k hlavnímu nářadí patřil vozík na dopravu uhlí, špičák, sekera a pila. S postupnou elektrifikací pak bylo toto ruční nářadí nahrazeno nářadím elektrickým, čímž se horníkům o mnoho usnadnila práce. V rámci prevence při úniku jedovatých plynů, nosívali s sebou do štoly klec s kanárkem. Později byla pro účely záchrany z dolů zřízena Báňská záchranná služba, která se specializuje na záchranné služby z obtížných situací, hlavně z podzemí. V Odolově vznikla tato záchranná stanice v letech 1984-1985 a i po ukončení těžby v roce 1994 stále fungovala. Nyní je Báňská záchranná služba Odolov stále aktivní a je součástí státního podniku DIAMO. (Majerová, 2014)

3. Lidové umění

Lidové umění bylo nejvíce ovlivňováno přírodními podmínkami, ekonomickými možnostmi venkova, hospodářské potřeba a také sociální postavení obyvatel. Region Podkrkonoší patří mezi nejvýznamnější etnografické² regiony uchovávající prvky tradiční lidové kultury. V umění se odrážela hlavně funkčnost výrobku, hlavním záměrem tedy není umělecká stránka. Většinou se nesnaží imitovat drahé materiály, ale přiznává materiály přírodní (nejčastěji dřevo). Pro tyto potřeby nebylo nutné, aby byl člověk danému vyučen (jako například u řemeslníků, kdy šlo o jejich hlavní obživu)

3.1. Betlémářství

První betlémy začali vznikat zhruba ve 13. století v období renesance v Itálii. Znázorňují příběh o narození Krista. Mezi základní postavy patří Ježíš Kristus (nejčastěji v jesličkách/kolébce), Pana Marie, Sv. Josef, Postupem se dostali až na české území, kdy datujeme první postavený betlém k roku 1562. Od té doby se ze výroby a stavění betlémů stal zvyk. Nejčastěji byly umístovány v kostelech a chrámech. Změna nastala až v roce 1780 za vlády Josefa II., ten považoval betlémy za nedůstojné a zakázal jejich umístování do kostelů. Betlémářství bylo už ale natolik zažito, že si je lidé začali stavět v domácnostech. Stal se tak hlavním symbolem spojeným s Vánoce do doby, než se objevil fenomén vánočního stromku, který tento symbol Vánoc nahradil. V české republice v současnosti působí čtyři spolky, které se snaží tuto tradici a řemeslo udržovat pro další generace.

V 19. století se stává velmi oblíbenými v horských oblastech, jako je právě Podkrkonoší nebo také Krušnohoří, Pošumaví a podobně. Figurky se vyráběly z dostupného materiálu – nejčastěji dřevo, papír, vosk, keramika, perník nebo vizovické těsto a další přírodní materiály jako lišejníky, kameny, mech nebo větvičky. Nejběžnějšími jsou skříňkové betlémy. Autoři ve své tvorbě často betlém i figurky stylizují a kombinují několik různých stylů. U některých můžeme vidět budovy, které připomínají Blízký Východ a zároveň se jsou budovy umístěné pod zasněženými Krkonošemi nebo v něm může být zachycená jen místní kopcovitá krajina. (*Koláček, 2014*)

² etnografie = národopis, společenská věda zkoumající chování, zvyky, hudbu a výtvarné umění v jednotlivých kulturách a společnostech

Ze Rtyně v Podkrkonoší pochází Odon Vlček, sběratel a tvůrce betlémů, který je zároveň členem Spolku českých betlémářů. Ve své sbírce má přes sto třicet betlémů. Vystavuje je nejen ve Rtyni ale i okolních městech. Jeho nejmenší betlém je vystaven ve skořápce vlašského ořechu, největší pak dosahují výšky skoro dvou metrů a vlastní také Rtyňský mechanický betlém. (Koláček, 2014)

Dalšími podkrkonošskými betlémáři byla rodina Metelků – otec Jáchym starší, bratr Václav a bratranec Jan. Jáchymův otec vytvořil společně s jeho bratrem betlém, který je vystavený v Severočeském muzeu v Liberci a dohromady čítá na 250 figurek. Betlém bratrance Jana je vystaven v muzeu ve Vysokém nad Jizerou a Jáchymův mechanický betlém je vystavený v Krkonošském muzeu v Jilemnici. Mechanický betlém obsahuje celkem 142 figurek, které vykonávají 350 různých činností, které pohání a řídí jediný strojek. Kromě pohybu je betlém doplněn i o zvukové efekty, například odbíjení hodin, troubení ponocného nebo několik koled, které hrají dvě kapely a andělé. Unikátní je i jeho vznik, kdy byl celý dopředu rozvržen a propracován včetně výkresové dokumentace.

Obrázek 9 Metelkův mechanický betlém

V Podkrkonoší nalezneme ještě jeden, poněkud netradiční betlém. O ten se zasloužil v době baroka sochař Matyáš Bernard Braun. Jedná se o velmi unikátní sochařské sousoší v plenéru. První reliéf – Vidění sv. Huberta tu vznikl již před rokem 1725. Roku 1958 byl Braunův Betlém vyhlášen národní kulturní památkou a roku 1987 zde bylo vyhlášeno ochranné pásmo památkové rezervace. Nyní je betlém zaražen na seznam památek, ze kterého mohou potencionálně vstoupit na seznam kulturního dědictví UNESCO. Od roku 2021 se o betlém starají studenti a pracovníci katedry restaurátorství Univerzity Pardubice.

Obrázek 10 Braunův betlém

3.2. Košíkářství

Toto řemeslo vzniklo již v době pravěku, kdy bylo potřeba vytvořit předměty denní potřeby. Rozvíjelo se po celém světě a v každé oblasti byly používány jiné materiály. V Egyptě využívali různé traviny, rákosy nebo palmové listy, v Asii byl hlavním materiálem bambus a v Americe košíky byly bohatě zdobené a na techniku a materiál měli vliv evropské přistěhovalci. V Česku se jako nejstarší dochovaly zbytky rybářské vrše, která původně sloužila k odchytu ryb. Nevětší rozvoj řemesla nastal v 19. století. Byly zakládány i základní košíkářské školy, které měly zajistit výchovu nových košíkářů, kteří dokáží řemeslně dokonale zpracovat koše ale i pletený nábytek. Košíkáři museli být vyučení řemeslníci, zároveň se tomuto řemeslu věnovali i osadníci v chalupách, kteří pletli košíky především pro svou potřebu a techniky si předávali z generace na generaci. (<https://kosikarstvikral.wbs.cz/Historie-prouteneho-remesla.html>)

V Podkrkonoší má košíkářství také dlouhou tradici. Většina košíkářů si své proutky většinou pěstují na polích, pro místní výrobu je ale typičtější použití vrby košíkářské (*Salix viminalis*). Ta roste jako keř nebo strom nejčastěji podél potoků nebo řek. Vyskytuje se v oblasti Číny, Mongolska i Sibíře, takže v kopcovitém podkrkonoší má ideální podmínky. Pro účel košíkářství se z ní využívají mladé proutky. Aktivně se tomuto řemeslu věnuje Martin Mádle.

Kromě nejčastěji využívaných vrbových proutků se dá využívat skoro jakýkoli materiál, kterým se dá vyplétat. Vhodné jsou větve břízy bělokoré (*Betula pendula*), lísky

obecné (*Corylus avellana*) olše lepkavé (*Alnus glutinosa*), moruše bílá (*Morus alba*), bambus (*Bambusa vulgaris*) a i všechny druhy obilí, například žito seté (*Secale cereale*), ječmen setý (*Hordeum vulgare*). Využit se dá také papír (papírové ruličky nebo noviny) (Marková, 2005)

Obrázek 11 košíky z Podkrkonoší

3.3. Krajky a výšivky

Krajky se nejčastěji tvoří technikou paličkování. To vzniklo v Podkrkonoší zhruba v 16. století, kdy se jím ve volných chvílích věnovali ženy především v horských a podhorských oblastech. Tvořili se nejen krajkové dečky na stůl, šperky, obrázky ale i oděvní materiál. Mnohdy byl prodej krajek ve městě jedním z důležitých příjmů chudých rodin. Řemeslo se většinou předávalo v rodině z generace na generaci. (Domanjová, 2010)

V mnoha domácnostech patřilo paličkování, ale i tkalcovství ke každodenním večerním aktivitám. Využívala se především bavlna, len, hedvábí nebo příze na pletení. Umělé příze nejsou vhodné. Paličkování a vyšívání na obecných školách podporovala i Marie Terezie v rámci pracovní výchovy, a i ona sama vyráběla krajky. Školy byly zaměřeny především na praktickou výuku a žáci si u paličkování procvičovali jemnou

motoriku. Touto technikou se může spojovat od tří do osmseti nití, které se přes sebe překřížují a stáčejí. (Domanjová, 2010)

Do lidového umění můžeme zařadit i tkalcovství, které se v jednotlivých oblastech od sebe liší v materiálu, v barvě nebo vzoru. Tkalcovský stav byl skoro v každé domácnosti.

Obrázek 11 krajky v Krkonošském muzeu řemesel

4. Zvyky v Podkrkonoší

Lidové zvyky a tradice jsou všude na světě úzce spojené s každodenním životem tamních obyvatel. Ty se nejčastěji předávali z generace na generaci. Důležitou roli hrálo náboženství, ekonomická situace, přírodní prostředí nebo způsob obživy. Přírodní podmínky zde dříve nebyly vůbec přívětivé pro pěstitelství a zemědělství. Teplota zde začínala být až velmi pozdě a na některých místech mohl napadnout první sníh už v září. S postupným oteplováním se ale tyto klimatické podmínky výrazně změnily. Drsné podmínky však měli fyzický i psychologický vliv na místní obyvatele a jedním z nich byla podpořena víra v Syna, Otce i Ducha svatého.

4.1. Významné svátky a zvyky v liturgickém roce

Advent

V regionu Podkrkonoší byly obyvatelé velmi nábožensky založení, věřili, že i víra jim pomůže k lepší úrodě. Převažovalo zde hlavně křesťanství, proto se jejich tradice a zvyky významně odráželi na plynutí liturgického roku nebo podle zemědělského kalendáře. Podle liturgického kalendáře nezačíná nový rok 1. ledna tak, jak jej dnes slavíme my, ale v období adventu. Je to spojeno s jedním nejdůležitějším milníkem v křesťanském roce, a to narozením Ježíše Krista. Advent je období čtyř týdnů před Vánocemi, jde o období očekávání příchodu spasitele v podobě narození Ježíše Krista. Po tento čas lidé intenzivněji zbožně rozjímali, byli postní a střídmí v jídle a pití. Symbolem adventu se stal i adventní věnec, který se obvykle vyrábí ze zeleného chvojí a jsou na něm umístěny čtyři adventní svíce. Ty se zapalují s každou adventní nedělí se zapálí další a v poslední adventní neděli hoří všechny najednou. Tento zvyk se k nám ale dostal až v průběhu 19. století z Německa a ve vánočních zvyklostech našel své pevné místo. (*Langhammerová, 2004*)

Kromě adventního věnce se vytvářeli i z těsta, do kterého se zapíchaly špejle a následně se ozdobovali pentlemi nebo sušeným ovocem, a i on zdobil štědrovečerní stůl. Další ozdoba byl takzvaně polaz, jeho střed tvořilo jablko nebo brambora, do níž byly zapíchány špejle se sušeným ovocem, perníčky a dalšími pochutinami. Polaz byl zavěšen nejčastěji v síni domu a přicházející koledníci si mohli dobroty z polazu odebírat. Další ozdobou vánočního stolu byl král – červené jablko zdobené v horní polovině krátkými špejlemi, na nichž byly napíchané perníčky a sušené ovoce, jablko stálo na třech

dřevněvých nožkách, které byly do jablka zapíchnuté. Nohy byly omotané červeným papírem či stuhou a uprostřed bylo zavěšeno malé jablíčko – jako zvoneček.

K tradicím se váží i řemesla provozovaná hlavně v dané části roku, jako je výroba betlémů, které má v Podkrkonoších i v Krkonoších velmi dlouhou tradici. Betlémy vyráběli zkušení řezbáři, ale šlo rovněž o umění lidových řezbářů.

Svatá Barbora

Den připadající na 3. prosince, významný den, kdy byla 3. prosince umučena pro své náboženské přesvědčení, podle pověsti jí otec utnul hlavu. V podvečer svátku chodili děvčata oděné v bílém prostěradle s rozcuchanými rozpuštěnými vlasy. Hodné děti obdarovávali sladkostmi, zlobivé metlou a zvykem bylo zpívat píseň o svaté mučednici. Od 19. století se stávalo zvykem v tento den uřezat větvičku třešně nebo zlatice a dát si je doma do vázy. Věří se, že dívky, které do Vánoc vykvete se do roka a do dne vdá. Rovněž dívky jednotlivé větvičky pojmenovávali podle chlapů, která vykvete první, toho si prý vezmou. *(Skopová, 2007)*

Svatý Mikuláš

Svátek připadá na 6. prosince a dnes patří v adventním čase k nejvýznamnějším. Oslava se odbyvá v předvečer 5. prosince. Dříve po vesnici chodil průvod tvořený sv. Mikulášem, čertem a andělem a navštěvovali jednotlivé domácnosti. Mikuláš hospodáři ukládal, aby dobře pečoval o své hospodářství a děti obdarovával sladkostmi v podobě jablek, sušeného ovoce a ořechů a hospodář na oplátku Mikuláše obdaroval peněžním dárkem do pokladničky. *(Skopová, 2007)*

Svatá Lucie

Na den 13. prosince připadá svátek sv. Lucie a je posledním z předvánočních svátků. Aby se ubránila nechtěnému sňatku s ženichem, kterému šlo jen o věno, veškerý svůj majetek rozdala chudým. Ten ji obžaloval z křesťanství, které bylo v té době hrdelním zločinem. Lucie byla odkázaná na život v nevěstinci, ale jeden v buřičů ji stihнул zavraždit dřív, než se na místo dostala. Sv. Lucie je i patronkou ženské přástvy a během adventních večerů se ženy scházely v domácnostech na přástvy a vyprávěly si vtipné historky i vymyšlené příběhy. Výjimkou byl však tento den a podle tradice se nesmí příst. Vynášely proto své kolovraty na půdu aby se nenechaly svést k práci. Ženy se v podvečer oblékaly do bílého oblečení a obcházeli domácnosti, jestli je zákaz předení dodržován. Lucky mívaly v ruce perut' z husího křídla, kterým obrazně vymetaly smetí ze světlice. Tato tradice, společně se sv. Barborou v dnešní době není příliš dodržovaná. *(Skopová, 2007)*

Dlouhá noc

Připadá na 23.12., dívky zůstávají pohromadě vzhůru mnohdy až do půlnoci. Do desáté hodiny večerní se většinou společně přadlo a pak následovala společná zábava. Také se dokončovaly přípravy na štědrý dne, uklízelo se, dokončovalo stavění betléma, pekly se koláče, křehátky a štědrovnice. *(Skopová, 2007)*

Štědrý den

Střídmost, která se před dobu adventu dodržovala, se proměnila v hojnost pokrmů. Jídlo se připravovalo hlavně ze surovin a plodin, o kterých se věřilo, že mají magickou moc. Stůl byl prostřen bílým ubrusem, na kterém bylo nachystáno devatero pokrmů a rodina zasedla u výjimečně teplé večeře. Nohy stolu se omotávaly řetězem v domnění, že bude rodina i v dalším roce držet pohromadě. Na stole leželo několik mincí pro štěstí. Tradičním jídlem byl hubník. Ryba se začala na štědrovečerní večeři připravovat až ve 20. století a to pouze v bohatších rodinách. Tento zvyk k nám opět přišel z německy mluvících zemí. *(Koláček, 2014)*

- hrách a čočka – symbolem nabývání hodnot pro jejich schopnost bobtnat
- obilí a produkty z něj (luštěniny, ořechy, mák, houby) – symbol mnohosti a plodnosti
- med, česnek, koření – ochranná moc
- hubník – tvořený 9 ingrediencemi

Ozdobou světnice byl později i vánoční stromeček, který si ozdobený sušenými jablky, perníčky a pentlemi zprvu věšeli špičkou dolů nad jídelní stůl. Ten k nám přišel na přelomu 19. a 20. století z německy mluvících zemí, ve kterých byl symbolem vánoc už od 16. století. Ve 20. století přišly skleněné ozdoby sestavované z foukaných korálků. Motívem ozdoby byly andělé, hvězdy nebo ptáčků. *(Koláček, 2014)*

Tradicí bylo i věštění budoucnosti, co v příštím roce čeká rodinné příslušníky a jaký bude nastávající rok. Po večeři se rozkrajovalo jablko, aby se vědělo, jestli budou lidé v příštím roce zdraví nebo pouštěli se lodičky. Dívka vyhodila do vzduchu levou botu a tam kam směřovala špička, říkalo se, že odtud přijde ženich. Tradic a pověr z podkrkonoší je opravdu hodně.

- ♣ *„Při louskání ořechův odloží se stranou 12 celých skořápek ořechových, pod něž na suché prkénko se nasype sůl. Ku každé skořápce se napíše jméno některého měsíce, načež skořápky se uloží až do Nového roku. Na Nový rok při obědě*

se skořápky opět vynesou; je-li pod tou kterou skořápkou, jež má jméno některého měsíce, sůl suchá, bude i v tom měsíci suché počasí a naopak.“ (Dušek, 2015)

- ♣ *„Pod stůl dají se sekery křížem a každý si na ně položí nohy, aby se v budoucím roce nepořezal.“ (Dušek, 2015)*
- ♣ *„Rozsvítí-li se na Štědrý večer dříve u chudého suseda než u bohatého, budou tam míti množství blech.“ (Dušek, 2015)*

Na konci Štědrého dne bylo zvykem jít na půlnoční mši do kostela. Čas mše připadá na půl noc mezi 24. a 25. prosincem, kdy si lidé připomínají narození Ježíše Krista v Betlémě. Kostely bývají pečlivě a slavnostně vyzdobeny a většinou nechybí ani vyřezávaný betlém. Mše bývají zahajovány a zakončovány vánočními koledami, a i dnes tato událost bývá nejhezčí slavností během celého roku.

Boží hod vánoční

25. prosince je podle křesťanského kalendáře hlavním svátkem Vánoc. V tento den by se nemělo pracovat, dříve se ani neustýlaly postele, aby se tento den neznesevětil. Bývá zvykem navštěvovat rodinné příslušníky. (Dušek, 2015)

Svatý Štěpán

Svátek připadající na 26. prosince je dnem koledníků. To mnohdy začínalo už na Štědrý den a pokračovalo až do Tří králů. Koledníci chodívali s malým betlémem a velkou hvězdou na dřevěné holi. Účelem koled bylo přinést do domácnostní štěstí a blaho. Koledou ne nenazývaly pouze pochůzky, ale i drobné dary, které se při koledě nadělovaly. (Dušek, 2015)

Hromnice

V tento den se v kostele svěřily svíčky, které se potom zapalovaly u umírajícího nebo při silné bouři. Tradovalo se, že kdo v tento den překročí všechny prahy u dveří, aniž by se jich dotknul nohou, je ochráněn před zasažením bleskem. (Dušek, 2015)

Masopust

Slaví se v přechodovém období mezi zimou a jarem. Začínal hned po svátku Tří králů a končil Popeleční středou, kdy začínal čtyřdenní půst. Každý rok tedy trval jinak dlouhou dobu, zpravidla to byl rozsah jeden až dva měsíce. Vrchol masopustu byl poslední tři dny – začínal v neděli a končil v úterý, kdy byla masopustní zábava. Přípravy se chystaly už od čtvrtka, kdy se dělali zabíjačky, pekly koblihy a další. V úterý si lidé dopřáli dobrý tučný oběd, který si v tento den dopřávali i méně bohaté rodiny. Po obědě

následoval masopustní průvod, který se vydal od stavení ke stavení. V průvodu hrála hudba a lidé se oblékali do nejrůznějších masek. (Langhammerová, 2004)

Hlavní postavou průvodu býval medvědář s pytlem na zádech a medvědem na provaze, který stál pouze na zadních tlapách. Mezi další postavy patří žid a židovka. Postava žida nesla na zádech pytel a prodával staré hadry, židovka zase nabízela věštbu z karet. Oblíbený byl i čert, kominík, stará bába nesoucí v nůši dědka, velké dítě nebo postava koně. (Dušek, 2015)

Běh bláznů

Blízce souvisí s masopustem. Vychází totiž z masopustního tance, kdy je šest mládenců oblečeno ve velmi pestrobarevném oblečení a doprovázeno hudebníkem hrající na housle nebo tahací harmoniku. I oni obcházeli chalupy a baví lidi ve staveních. (Dušek, 2015)

Vynášení smrtky

Tento zvyk probíhá na Smrtnou neděli, kdy dívky vyrábí slaměnou figurínu ze slámy umístěnou na dřevěné tyči a oblečenou do starých šatů. Po vesnici se schází lidé a za zpěvu písní jdou průvodem, v čele s Morenou, Mařenou či smrtkou. Ta symbolizovala hlad, zimu, utrpení, nemoci a smrt. Průvod přichází k řece, která bývá toto dobou na jaře rozvodněná z tání sněhu. Chlapci figurínám utrhnou vlasy a nožem prořezou šaty, poté je figurína zapálená a vhozena do řeky. Tím ukončili zimu a zahnal zlé časy. V Podkrkonoší je tento zvyk velmi oblíbený a dodnes dodržovaný. (Dušek, 2015)

Pašijový týden

Začíná květnou nedělí a jde o období půstu před Velikonocemi, největšího církevního svátku roku. Ten připomíná umučení a následné vzkříšení Ježíše Krista.

- Květná neděle – běžný den
- Modré pondělí – běžný den
- Šedivé úterý – běžný den
- Škaredá středa – hospodyně uklízely stavení, mohla se i bít světnice, omezoval se jídelníček, vrcholil půst
- Zelený čtvrtek – v kostele se připomíná poslední večeře Ježíše Krista s apoštoly, jeho odchod na Olivetskou horu, tradovalo se jíst co nejvíce zelené stravy, aby byl člověk po celý rok zdravý
- Velký pátek – na tento den připadá hodně pověr, zvyků a pranostik, rovněž jde o den smutku, končí křížové cesty u nich se lidé zpovídají ze svých hříchů

- Bílá sobota – poslední sobota v postním čase, konají se sváteční bohoslužby, sázely se ovocné stromy aby měly hodně ovoce a zadělávalo se na mazanec a koláče
- Velká neděle – den vzkříšení Krista, chodí se na bohoslužby a ke svatému přijímání, do kostela se nosily různé pokrmy jako beránek, mazanec, vejce nebo víno
- Velikonoční pondělí – už neprobíhají žádné liturgické tradice, lidé se zaměřují na lidové zvyky a tradice například pomlázku

Zvony kostelů na Zelený čtvrtek umlkají, protože odlétají do Říma pro požehnání svatého otce, proto mládenci chodí po dobu tří dnů Svatého týdne od Zeleného čtvrtka do Bílé soboty po vesnici a za pomoci řehtaček a klapáček hrkají. Hrkání probíhalo vždy ve 4 h, 6 h v poledne a večer. Na Velký pátek se přidávalo hrkání v 15 h. (Dušek, 2015)

Filipojakubská noc

V německy mluvících zemích se též říká valpružina noc připadající na datum 30. dubna. Den, který dnes známe pod názvem čarodějnice, byl symbolem příchodu jara a zároveň jako boj proti čarodějnictví. Existovala spousta návodů, jak se moci čarodějnic ubránit, nebo jak je odhalit. Například když si člověk oblékl alespoň jednu část oblečení naruby a po jedenácté hodině večer se vydal na nejbližší křižovatku, měl možnost všechny čarodějnice odhalit. (Dušek, 2015)

V ten samý večer připravovali chlapci pro své dívky májku

Svatojánská noc

Připadá na noc z 23. na 24. června, kdy je doba letního slunovratu a lidé věří v nadobyčejnou moc. Během noci s údajně otevíraly poklady ukryté v horách a voda měla omlazující moc. Dívky pletly věnečky z devatero bylin, ty si na noc daly pod hlavu, aby jim sv. Jan řekl podobu jejich budoucího manžela. (Dušek, 2015)

Svatojánská postýlka

Kulaté dubové síto se vystlalo z devatero léčivých bylin, ro se přikrylo bílou plachetkou a ozdobilo se svatými obrázky, mezi kterými nesměla chybět podobizna sv. Jana Křtitele, jehož narození souvisí s letním slunovratem. Svatý Jan měl pak postýlku posvětit, nebo se v ní vyspat a dětem tam nechat na oplátku sladkou nadílku. (Dušek, 2015)

Dožínky

Slavnost na ukončení žní, nejčastěji v době konce srpna nebo začátku září. V Podkrkonoší kvůli klimatickým podmínkám úroda tak bohatá, jako v níže položených krajích, a proto i slavnosti dožínek nebývali tolik bohaté. S nimi končí období nouze a nastává období dostatku potravin. Významný je poslední dožínkový snop, někdy nazývaný bába, děd, nevěsta a podobně. Ten se dobil a strojil do oblečení, poté byl za doprovodu hudby odvezen na statek, kde stál ve stavení mnohdy celý rok. *(Dušek, 2015)*

4.2. Pokrmy z Krkonoš a Podkrkonoší

Mimo typických řemesel a tradic jsou i místní pokrmy, které byly specifické především danou lokalitou a dostupných surovin. Roli také hrála sezóna surovin. V létě a na podzim se používají dozrávají plody, v zimě byly často podávány pokrmy z naloženého zelí a zavařených plodů uchovaných na zimu. Kvůli převládajícím lesům není zemědělství až tak rozsáhlé, pěstovali se zde převážně brambory a červené špičaté zelí. Lidé tak využívali sběru lesních plodin, především hub nebo borůvek. Houby jsou hlavní ingrediencí kysela a hubníku. Tradičně se v Podkrkonoší pěstovala červené zelí s názvem hlavatka, nejrozšířeněji v oblasti Vysokého nad Jizerou. Zelí je oproti známému hlávkovému zelí výrazně špičatější. Z naloženého zelí se hlavně v období zimy mohly připravovat další pokrmy. Jedním z takových byla couračka. Polévka kromě kysaného zelí obsahovala brambory, smetanu a koření na dochucení. *(Langhammerová, 2021)*

Původní krkonošské kyselo bylo vařeno pouze z kvásku, vody a trochou mouky. K polévce přikusovali uvařený horký brambor. Bohatší domácnosti do polévky přidávali sušené houby, máslo, smaženou jíšku a vejce. V této podobě většinou kyselo známe z dnešních dob. Dalším typickým jídlem byly sejkory. Podávat se mohou naslano i nasladko. Základ tvoří nastrouhané brambory, mouka a sůl. Placky se pekly na kamnech, které byly vymazané kůží od špeku a hotové placky se mastily rozpuštěným máslem. Později se začala přidávat cibulka, česnek nebo vejce. *(Langhammerová, 2021)*

Brambory jako hlavní surovina je i u takzvaných chlupatých knedlíků, které jsou dost podobné slovenským haluškám. Základem těsta jsou strouhané brambory a mouka. Vařené jsou v podobě drobných a nepravidelných nocích. Díky škrobu, který se při vaření vysráží na povrchu, může na povrchu připomínat jemné chloupky. Podávat se mohou jako příloha nebo samostatně, kdy je do nich přidávána osmažená cibulka, dušené houby nebo kyselé zelí.

Hladká Anča je obdobou bílé houbové polévky, kterou nejčastěji vařivali tkalci. Základem jsou ingredience, které neběžně nacházeli v každé domácnosti a suroviny na přípravu tak nebyly nákladné. Jde o polévku, jejíž základ tvoří voda, houby (nejčastěji sušené), brambory, cibule, vejce, hladká mouka na zahuštění a smetana. Dále je možno dochutit solí, pepřem, octem a jiným kořením. Dalším typickým pokrmem nejen pro podkrkonoší je hubník, který se mnohdy spojuje s houbovým Kubou, který je připravovaný z vařených kup. Základ tvoří houby, bílé pečivo, mléko, česnek, vejce, drobné kousky uzeného masa a krupice na zahuštění. Všechny suroviny se smíchají a upeče na plechu vymazaném máslem. Ideálně se servíruje teplý.

Všechny tradiční recepty se většinou předávají z generace na generace a v průběhu času se různě upravují. Nedá se tedy říct, že existuje přímo konkrétní recept na daný pokrm. Lišit se mohou v použitém koření, přidáním nebo dokonce odebráním některých surovin. (*Langhammerová, 2021*)

5. Výzkum

5.1. Výzkumná otázka

- V jaké míře jsou na základních školách, v rámci předmětu člověk a svět práce využívána témata spojené s historií tradičních řemesel a zvyků pro region Podkrkonoší.

5.2. Hypotézy

- Žáci nejsou v dostatečné míře seznamováni s tradičními řemesly a zvyky z regionu Podkrkonoší.
- Využívání řemesel a zvyků z Podkrkonoší se se zaměřují spíše starší pedagogičtí pracovníci.

5.3. Výzkumný problém

Zachování lidové kultury a vše s tím spojeným pečuje Národní ústav lidové kultury. Toto pracoviště se zabývá lidovou kulturou a péčí o ní a zaštiťuje i publikační činnost. Mnoho organizací v každém kraji, regionu či okresu dbá na znovuoživení některých tradic a zvyků, jakožto našeho kulturního dědictví. Mnoho mladých lidí v současné době většinu místních zvyků nezná. Nebyli k tomu vedeni a lidé, kteří v těchto zvycích vyrůstali, začínají v současné době dosahovat vyššího věku a hrozí, že spolu s nimi zaniknou i některé tradice a zvyky.

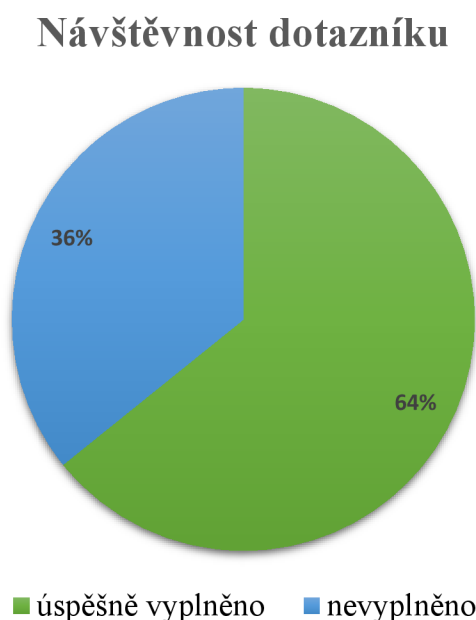
Ve snaze dlouhodobě uchovat v povědomí tradice a řemesla nejen z regionu Podkrkonoší, ale z celé české i slovenské republiky jsem si stanovila výzkumný problém Využívání regionálních zvyků a řemesel v pracovních činnostech. Cílem šetření je zjistit, v jaké míře jsou žáci základních škol v rámci předmětu člověk a svět práce seznamováni s místními zvyky a řemesly a jak často v rámci školy navštěvují instituce nebo akce zaměřené na toto téma.

5.4. Příprava dotazníkového šetření

Pro efektivnější zpracování dat jsem až na pár výjimek volila otázky s uzavřenými odpověďmi, kdy se množství připravených odpovědí lišilo vzhledem k typu otázky nebo polouzavřenými, kdy mohl měl respondent prostor pro vyjádření vlastních možností.

5.5. Účast dotazníkového šetření

Dotazník byl koncipován především pro učitele základních školy. Respondenti jej vyplňovali online na platformě Survio. Celkový počet návštěvníků byl 95, z čehož se 34 respondentů dotazníku nezúčastnilo. (graf 1) Celkem obsahoval dotazník 16 otázek, ze kterých bylo prvních šest faktografických a podávají nám informace o respondentech, zaměřující se na věk, pohlaví, místo působení a zaměření daného učitele. Další otázky se zaměřovali na výuku pracovních činností a propojení tradičních řemesel a tradic z oblasti Podkrkonoší. Celkem se do výzkumu zapojilo 61 respondentů ze 46 základních škol z regionu.

Graf 1

5.6. Výsledky dotazníku

Shrnutí faktografických otázek: první otázka se věnovala pohlaví respondentů. Celkem se výzkumu zúčastnilo 54 žen a jen 7 mužů. To potvrzuje obecný fakt menšího zastoupení mužského pohlaví ve školství. (graf 2)

Následovala otázka na místo působení. Tázaných měst bylo celkem 28, ve větších městech se nachází více základních škol. Dle výsledků se potvrzuje úměra velikosti města a počtu základních škol k počtu respondentů, kteří se do výzkumu zapojily. Menší obce, kde je v působení jen jedna základní škola měla pouze jednoho respondenta. Nejvíce

základních škol je v Trutnově, následně ve Dvoře Králové nad Labem, Jičíně, Jilemnici, Nové Pace, Vrchlabí, Lánově nebo Úpici. (*graf 3*)

V otázce týkající se věku respondentů byla nejvíce zastoupena skupina ve věku 51-60 let, nejméně pak skupina v rozmezí věku 20-30 let. (*graf 4*) Skoro polovina z celkového počtu má pedagogické zaměření na 1. stupeň základní školy, další pak nejvíce na 2. stupeň základní školy. Pět respondentů v možnosti *jiné* uvedlo, že je jejich zaměření speciální pedagogika (2 lidé), kombinace 1. i 2. stupně základní školy (2 lidé) a jeden uvedl zaměření na předškolní vzdělávání. (*graf 5*)

Z dotazníků také vyplynulo, že velká většina vyučuje předmět člověk a svět práce nebo také pracovní činnosti. Pouze 10 respondentů uvedlo, že ne, ale i přesto se snaží téma tradic a řemesel vnášet do výuky žáků. (*graf 6*) Z toho 5 z 10 uvedlo, že v rámci jiných předmětů seznamují žáky s tradičními řemesly. Většinou se jedná o výtvarnou výchovu a občanskou výchovu. 6 z 10 dotazovaných ale nezařazují témata spojená přímo s regionem Podkrkonoší do svých hodin. Vyplývá z toho tedy, že žákům poskytují informace o obecných tradicích a řemeslech, které ne nemusí přímo vztahovat k regionu Podkrkonoší. 7 z 10 uvedlo, že s žáky navštěvují akce či instituce spojené s řemesly a tradicemi v Podkrkonoší, nejčastěji 1x během školního roku. Stejně tak 7 z 10 respondentů uvedlo, že by chtělo toto téma více zařazovat do výuky. Pouze jeden respondent uvedl, že vůbec téma řemesel a tradic z Podkrkonoší do své výuky nezařazuje, nenavštěvuje s žáky žádné akce ani instituce a ani nemá v plánu se tomuto tématu ve svých hodinách více věnovat.

K předmětu člověk a svět práce se nejvíce vyučuje matematika a český jazyk, což také odpovídá předmětům, které mají největší časovou dotaci. Dalšími nejvíce zastoupenými byla výtvarná výchova a hudební výchova. 5. nejčastější odpovědí byla volena možnost *jiné*, kdy se k již uvedeným předmětům přidaly předměty 1. stupně, a to prvouka a přírodověda. (*graf 7*) Dohromady 43 respondentů uvedlo, že témata v rámci pracovních činností propojují i s jinými předměty, ať už ve často nebo občas. 18 z dotazovaných pak témata nepropojuje vůbec anebo spíše ne. (*graf 8*)

Zhruba 2/3 respondentů v určité míře propojují témata v pracovních činnostech se svými ostatními předměty. Většinou se jedná o předměty výtvarné výchovy, českého jazyku, matematiku a výchovu k občanství. Okolo 1/3 tyto témata spíše nepropojuje anebo vůbec nepropojuje. Tito respondenti v rámci předmětů uvedli přírodopis nebo cizí jazyky. (*graf 9*) Obecněji jsou žáci ve výuce seznamováni s tradičními řemesly a zvyky.

Jen 8 uvedlo, že žáky s tímto tématem neseznamují. To souvisí i s jejich konkrétními vyučovanými předměty, které uvedli v jiné otázce, jako matematika a fyzika. (*graf 10*)

Dále z dotazníku vyplynulo, že celkově ve výuce nejsou zařazována témata spojená s regionem Podkrkonoší. Nejvíce respondentů uvedlo, že v hodinách vůbec netvoří výrobky spojené s Podkrkonoším. V součtu odpovědí ale vyšlo, že více jak polovina tázaných respondentů tvoří výrobek alespoň jednou do roka. (*graf 11*)

Při tvorbě v rámci pracovních činností se nejvíce respondentů zaměřuje na témata v období zimy. To je spojené s významnými svátky, které slavíme i jako ateisté, a to především svátků vánočních. Jen 1% činilo rozdíl mezi jarními a podzimními tématy. Nejmenší počet odpovědí získalo léto, kde se v určité míře projeví velké prázdniny. (*graf 12*)

Otázka týkající se znalosti některých řemesel, zvyků a tradic nebyla uzavřená, ale otevřená. Respondenti tak měli odpovědět sami psaným textem. Nejvíce z nich uvedlo tradiční řemesla, nejvíce pak tkalcovství, které bylo díky lokálnímu pěstování lnu velmi rozšířené. Druhou nejběžnější odpovědí bylo košíkářství spojené s pletením z proutí. Jen s 1% rozdílem získalo skoro stejný počet odpovědí řemeslo sklářství a papírenství, následovaly tradiční podkrkonošské pokrmy a výroba vánočních ozdob. Další, méně početné odpovědi byly všeobecně myšlené vánoční tradice, hornictví, výroba betlémům výroba lyží, vynášení smrtky, výroba korálků, keramika, čarodějnice, masopust a několik respondentů uvedlo, že žádné tradice, řemesla nebo zvyky z Podkrkonoší neznají. (*graf 13*)

Otázka číslo 13 byla zaměřená na konkrétní řemesla a s jakými respondenti pracují v hodinách. Nejvíce z nich volilo možnost pletení z proutí, s čímž bude nejvíce spjatá doba Velikonoc a pletení pomlázek. Další nejvíce volenou odpovědí byla tvorba ručního papíru, dále pak vyšívání, malba na sklo, tkaní plátna a vyřezávání figurek. Celkem 17 respondentů zvolilo možnost *jiné*, ve kterém uvedli, že žáky v hodinách seznamují keramikou, navlékáním korálků, batikováním, prací se dřevem, výrobou vánočních ozdob a pletení z papíru, svíčky, perličkové vánoční ozdoby a 4 respondenti uvedli, že žádné z uvedených ani jiných témat nevyužívají. (*graf 14*) K tomu také směřuje otázka, zda-li s žáky navštěvují pořádané akce či speciální instituty zaměřené na podkrkonošská řemesla a tradice. Zde odpověď vyšla kladně, kdy 45 respondentů uvedlo že ano. (*graf 15*)

Otázka č. 15 nebyla povinná, vzhledem k tomu, že navazuje na otázku předchozí a pro její vyplnění je nutná kladná odpověď v otázce č. 14. Dotaz byl, kolikrát ročně pak

s žáky takové instituce nebo akce navštěvují. Zde jasně převládala odpověď, že se takových akcí účastní jednou ročně. Poté následovala odpověď dvakrát ročně a třikrát ročně. Pouze 3 respondenti odpověděli, že takové akce navštěvují čtyřikrát a víc do roku. (*graf 16*)

Poslední otázka se respondentů tázala, zda téma Podkrkonošských řemesel, tradic a zvyků mají v plánu častěji zařazovat do výuky. 42 odpovědělo, že by toto téma chtělo zařazovat více do výuky. V plánu to nemá 14 respondentů, kdy většina z nich neuvedla ani žádné řemesla. (*graf 17*)

5.7. Zhodnocení výzkumu

Cílem dotazníku bylo vyvrácení nebo potvrzení dvou stanovených hypotéz, a to v jaké míře se na základních školách v regionu Podkrkonoší učí nebo seznamují žáci s tradičními řemesly a zvyky pro tento region. Druhou byla hypotéza na věkovou skupinu pedagogů, kteří žáky s těmito tématy nejvíce seznamují.

Z celkového pohledu dopadl výzkum uspokojivě. Většina zapojených respondentů se alespoň v malé míře snaží seznámit žáky s touto řemeslnou historií a tradicí ať už v předmětu člověk a svět práce (nebo také pracovní činnosti) a nebo v jiném, který vyučuje.

Nejméně na základní škole tato témata využívá mladší skupina lidí. Častokrát v šetření uváděli, že sami žádná řemesla a zvyky neznají a zároveň že s těmito tématy ve svých předmětech nepracují. Respondenti, kteří uvedli svou věkovou hranici 50 let a více zároveň uvedli, že s žáky minimálně jsou ročně navštěvují akci nebo institut spojený s tématem podkrkonošských řemesel a zvyků. Rovněž během rohu s žáky tvoří výrobek na toto téma.

6. Materiály na výuku ve škole

6.1. Sada na výrobu perličkových ozdob pro školy

Pro školní třídy je možné využít předem připravených kreativních sad, ze kterých si žáci mohou vytvořit 50 ozdob. Není tedy nutné přímo jezdit do muzea a kreativní dílny Rautis, ale žáci se mohou s tímto historickým řemeslem seznámit přímo ve škole, ideálně v období adventu a Vánoc.

Uvnitř sady se nachází veškerý potřebný materiál, metodické listy, podrobný návod výroby a vzor hotové ozdoby. Součástí je i krátké motivační video o tom, jak dal Krakonoš perlařské řemeslo lidem a tím jim zajistil obživu. Během videa je možné vidět krátké záběry ze všech částí výrobního postupu, které je možné ve třídě slovně okomentovat a popsat. Tyto výrobní postupy předcházení samotnému splétání ozdob.

Předpokládaná časová dotace: 1 x 90 minut

Cíle: Žáci se naučí vyrábět perličkovou ozdobu. Žáci se dozví nové informace o historii tohoto řemesla.

Mezipředmětové vztahy: dějepis – doba v 19. století, historie řemesel

Klíčové kompetence:

- ❖ občanské – respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit

6.2. Řezbářství – vlastní betlém

Pro zjednodušenou verzi je možné zakoupit již hotové dřevěné figurky, které se už jen dotvoří. Starší a zkušenější žáci si je mohou sami vyřezat ze dřeva. Nejvhodnější k tomu bude lipové dřevo, díky jeho měkkosti a snadnému opracování a zároveň se řadí i mezi nejlevnější dřevo. Dále budou potřeba různá dláta a nožíky. Při práci je důležité vyřezávat vždy napříč vláknům, a ne po vlákněch.

Základními figurkami pro betlém je Josef, Marie a malý Ježíšek v jesličkách, tři králové – Kašpar, Melichar, Baltazar, ovečky, betlémská hvězda, anděl, kráva a osel, přidat také můžete pastýře oveček nebo řemeslníky – kováře, pekaře, tkalce a tak dále. Mimo postav je vhodné zhotovit i chlév (nebo jiný prostor), do kterého se potom hotové figurky postaví.

Předpokládaná časová dotace: 3 x 90 minut

Cíle: Žáci se seznámí s novými technickými materiály a nástroji. Zhotovení vlastního betlému.

Mezipředmětové vztahy: dějepis – počítání letopočtu související s narozením Krista, pověst o zrození, výtvarná výchova – esteticky vhodně umístit části betlému

Klíčové kompetence:

- ❖ občanské – respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit
- ❖ pracovní – používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky

Na výrobu budete potřebovat:

- dřevěný hranol 40x40 mm (můžete ale zvolit jinou tloušťku), smirkový papír různých hrubostí, pilu ocasku, nožičky a řezbářská dláta, obyčejnou tužku, lak a akrylové barvy
- Tip: pro menší žáky je možné si vyřezávání ulehčit a koupit rovnou dřevěné figurky, které se už jen lehce doupraví, nalakují a dozdobí. Pro starší žáky je možné si základní tvar figurky vysoustružit na soustruhu.

Postup:

1. na hranoly patřičné délky si načrtneme obrys figurky, který budeme chtít vyřezávat
2. začneme odebírat materiál a tvarovat hlavu a tělo, prvotní odstranění materiálu můžeme dělat hrubšími nástroji, pamatujeme, že materiál odebíráme kolmo k vláknům
3. po prvotním hrubém opracování si tužkou znázorníme detailnější části figurky, musíme myslet na to, že materiál odebíráme a chyby v případném příliš velkém odebrání se budou těžko napravovat, detailnost figurek je libovolná
4. po dokončení vytvarování figurku začistíme smirkovým papírem a nalakujeme bezbarvým lakem
5. po zaschnutí laku můžeme vyřezanou figurku barevně namalovat a umístit do betléma, mimo barev můžeme použít i látku a vytvořit tak části oblečení

Obrázek 12 vyřezávané figurky

Obrázek 23 jednoduchý betlém

6.3. Ruční papír

Ruční papír se dříve vyráběl z hadrů, které po vesnici sbíral hadrář a následně se dále zpracovávali. Dnes si jej ale můžeme udělat sami jednodušším způsobem. Použit jej můžeme třeba jako pozvánku nebo blahopřání. Podle účelu, k čemu bude ruční papír použit, můžeme do směsi přimíchat barviva, sušené kousky květů a jiných částí rostlin, nebo může obsahovat kousky textilních vláken.

Předpokládaná časová dotace: 2 x 90 minut

Cíle: Žáci si osvojí znalost výroby ručního papíru. Žáci mají lepší představu o způsobu recyklaci papíru a k čemu je recyklace dobrá.

Mezipředmětové vztahy: průřezová témata – ekologie, recyklace, dějepis – historie papíru

Klíčové kompetence:

- ❖ pracovní – používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky
- ❖ občanské – chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti

Na výrobu budeme potřebovat:

- papírenské síto a rám, staré nelesklé noviny, papírové utěrky nebo krabici od vajec, tapetové lepidlo, vodu, větší nádobu, tyčový mixér, netkaná textilie, utěrky, váleček, plech nebo táč do kterého se vejde rám se sítem, válečky na ždímání, fén a pro případ barevného papíru i barvy na papírové hmoty například MAGICOLOR – na papír
- výroba vlastního síta – budeme potřebovat laťku, kterou rozřežeme na 8 stejně velkých kusů, síťovina, sponkovačka, spojovací materiál – vruty nebo hřebíky a podle toho kladívko nebo vrtačku

Postup:

1. výroba rámu – v rozích spojíme k sobě 4 laťky a sponkovačkou na rám připevníme síto, musí být dokonale vypnuté a pokrývat celý prostor rámu, nakonec vytvoříme stejně velký rám ze zbylých 4 laťek, na něj už ale síto nepřipevňujeme
2. papírenská hmota – připravené noviny, případně papírové utěrky nebo krabice od vajec si nastříháme na drobné kousky do nádoby, zalijeme je vodou a necháme louhovat alespoň 12 hodin, poté směs rozmixujeme tyčovým mixérem, v případě, že je směs moc hustá, přidáme vodu, a nakonec přidáváme tapetové lepidlo dle návodu na obalu, hotová směs by měla být dostatečně řídká, a dle potřeby můžeme přidat barvy, které hmotu obarví
3. čerpání – připravíme si síto se síťovinou, která je nahoře, nahoru přiložíme druhý rám a z nádoby nabíráme tenkou vrstvu papírové hmoty, sítem lehce třese se ze strany na stranu, aby co nejvíce odkapala přebytečná voda a hmota se rovnoměrně rozprostřela po sítu
4. ždímání – jakmile je odteče dostatečné množství vody a hmota se zdá hustá a kompaktní, sundáme vrchní rám (hmota by měla držet svůj tvar) a opatrně ji

přeneseme na přichystaný plech s utěrkou a rám na ni položíme nanesenou hmotou dolu, na síto položíme houbovou utěrku a válečkem přes ni hmotu válíme a odstraňujeme tak další vodu, nasáklou utěrku vyždímáme a znovu válcujeme papírový arch, dokud je v archu voda

5. lisování – když je arch zbaven většiny vody, opatrně zvedneme síto a arch necháme ležet samotný na netkané textílii a přesouváme je na suchou houbičkovou utěrku, suchou utěrku pokládáme i nahoru a silou válcujeme válečkem, houbičková utěrka slouží k tomu, aby se váleček nepřilepil k archu papíru
6. sušení – vyždímaný a vylisovaný papír necháme usušit buďto samovolně na vzduchu nebo jej vysušíme fénem, po vysušení můžeme papír zatížit knihou, aby se vyrovnal do rovna
7. hotový papír – můžeme využít k různým účelům jako přání, blahopřání, jmenovky nebo se mohou vystříhat tvary a využít jako vánoční ozdoby

6.4. Tkaní

Tkaní je v poslední době opět velmi moderní a nejčastěji se tkají deky či koberečky z extra silné příze a tkaní nebo pletení je i možné pouze rukama bez použití jehlic. Malé tkalcovské stavy se dají bez problémů koupit nebo pro zkušenější je možné vyrobit si vlastní jednoduchý tkalcovská stav. Žáci si pak mohou vyzkoušet několik technik tkaní. Rovněž si tak přiblíží představu o tom, jakou práci dalo utkat plátno, ze kterého si vyráběli oblečení.

Předpokládaná časová dotace: 2 x 90 minut

Cíle: Žáci se naučí jednoduché tkalcovské techniky. Žáci se

Mezipředmětové vztahy: přírodopis – rostliny, pěstování lnu, chemie – barvení textilií přírodními a syntetickými barvami

Klíčové kompetence:

- ❖ pracovní – používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky
- ❖ občanské – respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit

- ❖ sociální a personální – přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají

Na výrobu budeme potřebovat:

- kolíčkový stav, malý tkalcovský stav nebo si velmi jednoduchý stav vyrobíme z kartonu ve tvaru obdélníku, silnější nitě nebo příze, nůžky, jehlu, nit

Postup:

1. nejvhodnější je, žákům princip tkaní vysvětlit a názorně ukázat (pokud jej ještě neznají)
2. žáci si vyberou barvy příze, kterými budou tkát, nejprve si připravíme osnovy, jejich délka nám bude určovat délku našeho utkaného výrobku
3. poté budou mezi osnovami protahovat útek mezi osnovami, jako základ postačí klasická plátňová vazba, která pravidelně střídá tkaní útku nad osnovou a pod osnovou
4. po několika zkušebních řadách mohou žáci vyzkoušet tkaní přes dvě osnovy nebo dvěma útky, které se kříží mezi každou osnovní nití.
5. dále žáci mohou experimentovat a vytvářet různé barevné vzory
6. s hotovými kusy utkané látky se může dále pracovat v rámci celé třídy, kde je možné jednotlivé kusy k sobě sešít budto do jednoho dlouhého pruhu a nebo vytvořit větší kus látky, který je následně možné vystavit ve třídě jako společná tvorba žáků

6.5. Keramika

Keramické nádoby byly využívány už v době Egypta. Žáci si pro lepší představu práci s keramikou mohou vymodelovat vlastní hrneček. Ten mohou vytvořit dvěma způsoby, buď vyválením plátu, který se smotá do kruhu a přidělá dno a nebo se může vytvořit technikou mačkání, která je ale technicky náročnější.

Pro tuto aktivitu je nutné disponovat keramickou pecí, pokud toto vybavení škola nemá, může se do školy pozvat externí člověk, který doveze potřebný materiál na výrobu keramiky a hotové výrobky odveze na vypálení. Není nutné vždy keramiku vyrábět, zaměřit se můžete pouze na malování keramiky, kdy je možné si zakoupit

hotové vypálené střepy misek nebo hrnků a společně je ve škole namalujete. Opět si je odvezou na výpal a hotové vám je vrátí ho školy.

Předpokládaná časová dotace: 3 x 90 minut

Cíle: Žáci se seznámí s procesem výroby keramiky a poznají nové materiály. Žáci se inspirojí starými keramickými nádobami z Egypta a budou pozorovat její vývoj.

Mezipředmětové vztahy: dějepis – historie keramiky, využití keramických nádob, fyzika – objem nádob, výpočet, experiment, chemie – složení keramické hlíny

Klíčové kompetence:

- ❖ pracovní – používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky
- ❖ občanské – respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit

Na výrobu budeme potřebovat:

- keramickou hlínu, misku na vodu, houbičku, váleček, šlikr, štětec, nožík, ubrus, pravítko

Postup – varianta a)

1. hlínu nejprve prohněteme v rukou, aby změkla, lépe se tvarovala a abychom odstranili vzduchové bublinky, které by mohly v peci výrobek poničit
2. připravenou hlínu si vyválíme na rovnoměrný plát, vysoký 0,5 cm až 1 cm a s pomocí pravítka (nebo jiné rovné opory) vyřízneme libovolně velký obdélník, kdy delší strana bude obvod hrnku a kratší strana výška hrnku
3. podle velikosti obvodu z plátu vyřízneme i kulaté dno, obvody dna a stěny hrnku by měli být stejné (můžeme mít ale různé tvary hrnku, a tak není vyloučena ani varianta kuželu nebo jiného tvaru)
4. místa, ve kterých tyto dva kusy hlíny budeme spojovat, si narušíme nožíkem (nebo jiným ostrým předmětem) v celém místě krátkými čárkami ve skovou směrech, na tyto místa nanese štětcem šlikr (směs hlíny a vody rozmělněné na hustou kaši sloužící jako lepidlo), dno přiložíme k obvodové stěně hrnku a pevně přitiskneme k sobě, přebytek šlikru setřeme houbičkou a necháme chvilku zavadnout

5. připravíme si ucho hrnku, které můžeme též vyříznout jako úzký obdeník z toho stejného vyváleného plátu hlíny, hlínu vyválet v kulatý váleček nebo můžeme vytvořit tažené ucho, které vymodelujeme z větší kličky hlíny pomocí mokré houbičky – připravíme si tvar šišky, kterou přidržujeme na stole jednou rukou, v druhé ruce držíme mokrou houbičku a přejíždíme po hlíně směrem od ruky, za chvíli se nám tvar začne prodlužovat, třemi prsty na houbičce dáváme uchu tvar (prostřední prst je na hřbetu ucha a zbylé dva tvarují ucho přes houbičku po stranách)
6. hotové ucho uhneme do požadovaného tvaru a přiložíme k hrnku, podle potřeby nožikem seřízneme na požadovanou délku, v místě, kde budeme ucho lepit opět povrch narušíme nožikem a nanese dostatečné množství šlikru, přiložíme ucho a důkladně přimáčkneme, spodní část ucha můžeme prstem lehce zatřít do stěny hrnu a vytvořit tak hladší přechod
7. před vypálením je důležité nechat kožený střepek důkladně vysušit, jinak by se mokré výrobek v peci poničit, při manipulaci s keramickou pecí je nutné přečíst si pokyny k ovládní keramické pece nebo se nechat zaškolit

Postup – varianta b)

1. hlínu si v ruce promneme a zpracujeme do kuličky, lépe se s hlínou bude pracovat a odstraní se případné vzduchové bublinky, které by mohly výrobek poškodit
2. palcem vytvoříme uprostřed otvor, palec je uvnitř otvoru, zbylé prsty vně hrnku a postupným mačkáním a pravidelným otáčením souměrně ztenčujeme stěny hrnku
3. u této techniky se často stává, že je tvar hrnku u horního kraje výrazně širší, než je dno, proto můžeme na některém místě stěnu hrnku natrhnout, okraje přehnout přes sebe a opět spojit, tím se nám hrdlo hrnku opět zúží
4. dno i stěny hrnku by neměli být tenčí než 0,5 cm a silnější než 1 cm
5. tvorba ucha a další postup je stejný jako u varianty a)

6.6. Pletení z proutí

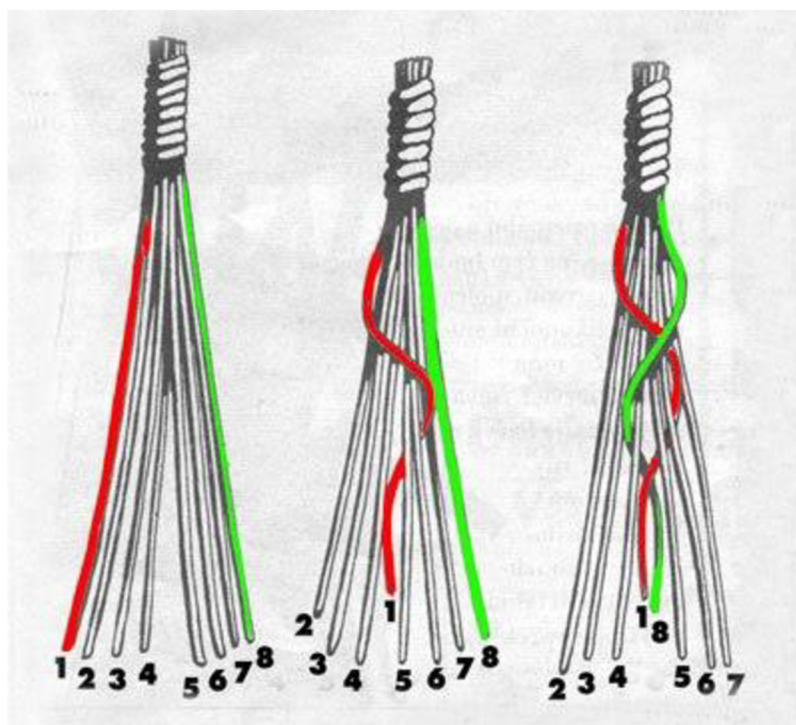
Pomlázka je dlouholetou velikonoční tradicí, chlapani si ji pletli z čerstvého vrbového proutí, aby mohli chodit po domácnostech, vyháněli z děvčat lenost a mladé pruty vrby je měli pomladit, aby byly celý rok silné a svěží.

Na výrobu budeme potřebovat:

- 8 stejně dlouhé vrbové pruty, stužky

Postup:

- svážeme si tenčí konce k robě a proutky si rozdělíme na dvě poloviny a srovnáme hezky vedle sebe, aby bylo jasné, který prut je vnitřní a který vnější
- vezmeme vnější prut, ze shora ho přiložíme doprostřed mezi ostatní pruty a spodem protáhneme zpátky, teď ale přiložíme k vnitřnímu kraji
- to samé opakujeme s vnějším prutem na druhé straně – vrchem jej vložíme doprostřed mezi dva pruty na druhé straně, spodem protáhneme a opět přiložíme na vnitřní stranu
- konec několikrát obtočíme stužkou a zavážeme,

Obrázek 14 postup pletení pomlázky

Předpokládaná časová dotace: 1 x 90 minut

Cíle: Žáci se naučí postupovat podle návodu a instrukcí. Žáci si vytvoří vlastní pomlázku. Žáci rozeznají rozdíl mezi základními dřevinami.

Mezipředmětové vztahy: přírodopis – stromy a keře, vrba, český jazyk – básničky a říkanky

Klíčové kompetence:

- ❖ pracovní – používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky

- ❖ občanské – respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit

6.7. Drátování

Drátkování mělo velmi důležitou funkci – působily jako ochranný materiál například na skleněných nádobách, aby se o sebe neotloukly a nepoškodily. Z drátů se vyráběly některé kuchyňské nádoby jako třeba cedník a když už se nějaký hrnec poničil či rozbil, dráteník jej technikou drátování dokázal spravit. Rovněž se touto starou technikou tvořily špetky nebo jiné dekorace.

Na výrobu budeme potřebovat:

- měděný drát, kleště, kamínek

Postup:

- připravíme si dva dráty, které v polovině ohneme a zatočením do sebe vytvoříme malé očko, to přiložíme k vrcholu kamínku
- následně si zbylé čtyři konce rozdělíme, aby šli pravidelně na všechny strany
- na kamínku můžeme vytvářet proplétaná očka, nebo jej můžeme odrátovat nepravidelně, drátky mezi sebou různě proplétat a vytvořit tím zajímavé vzory
- po skončení dráty opět stočíme na opačném konci kamenu, než jsme začali a pořádně utáhneme, aby kamínek z drátků nevypadl
- kamínek si můžeme pověsit na krk nebo z něj udělat přívěsek

Obrázek 15 drátovaný kamínek

Předpokládaná časová dotace: 1 x 90 minut

Cíle: Žáci se seznámí s novým technickým materiálem a historickým řemeslem. Žáci projevují kreativitu v postupu drátkování.

Mezipředmětové vztahy: chemie – složení kovů, fyzika – vlastnosti kovů

Klíčové kompetence:

- ❖ pracovní – používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky
- ❖ občanské – respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit

6.8. Pokrmy z podkrkonoší

V rámci některých svátků je možné připravit si společně některé z tradičních podkrkonošských jídel.

Předpokládaná časová dotace: 1 x 90 minut (na jeden recept)

Cíle: Žáci umí postupovat podle přichystaného pracovního postupu. Žáci dodržují bezpečné chování při vaření.

Mezipředmětové vztahy:

Klíčové kompetence:

- ❖ pracovní – používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky
- ❖ občanské – respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit

Sejkory

Ingredience:

- 1 kg syrových brambor, 2 ks vejce, sůl, kmín, špek

Postup:

- brambory oloupeme a najemno nastrouháme, přidáme vejce a dochutíme směs solí a kmínem
- směs pečeme na plotně nebo pánvi potřené pouze mastným špekem
- podáváme slané nebo se sladkými povidly

Couračka

Ingredience:

- 200 g kysané zelí, 400 ml mléko, 200 ml smetana, 200 g brambory, 40 g máslo, 30 g hladká mouka, 1 špetka sůl, 1 špetka kmín

Postup:

- v jednom hrnci uvaříme zelí, ve druhém oloupané a nakrájené brambory
- uvařené zelí zalijeme mlékem, ve kterém je rozšlehaná mouka, tím zelí zahustíme, poté přidáme uvařené brambory i s vodou
- nakonec polévku zjemníme smetanou a na talíř přidáme kousek másla

Kyseló

Ingredience:

- 4 ks vejce, 50 g máslo, 500 g brambory, 150 ml mléko, 1 ks cibule, 15 g sušené houby, 250 g chlebový kvásek

Postup:

- houby na 30 min namočíme do vody, brambory uvaříme ve slupce do měkka
- vodu s namočenými houbami dáme do hrnce a povaříme, za stálého míchání přilijeme chlebový kvásek
- na pánvi osmahneme cibuli na ½ množství másla, s mlékem přidáme do polévky
- na zbylém másle osmahneme vejce a rovněž přidáme do hrnce
- brambory se oloupou a nakrájí, každý si je přidá do jen do své polévky

Hubník

Ingredience:

- sušené houby, 2-3 dny staré rohlíky, mléko, vejce, uzené maso, česnek, krupice, sůl, pepř

Postup:

- houby povařte a nakrájejte na menší kousky
- do misky nakrájíme pečivo a zalijte mlékem, promícháme, aby se mléko vsáklo, k namočenému pečivu přidáme kousky uzeného masa, česnek, sůl, pepř, vařené houby a vejce, vše promícháme
- přidáme trochu houbového vývaru, zahustíme krupicí, aby nám vzniklo těsto
- to vylijeme na pekáč vymazaný tukem a strouhankou, pečeme v troubě 30 minut na 180° C, poté zvýšíme teplotu na 200° C a pečeme 5 minut

7. Materiály na výuku mimo školu – exkurze

7.1. Dům pod Jasanem

Jde o tkalcovské muzeum a zároveň výtvarnou dílnu. Zaměřují se zde na tradiční techniky zpracovávání lnu a další lidová řemesla, jako je košíkářství, keramika, drátování, tkání na stavu nebo třeba koželužství. Kromě muzea nabízí Dům pod Jasanem i mnoho workshopů, které vedou zkušení lektoři. Zaměřené jsou jak na dospělé, které si chtějí vyzkoušet nové techniky nebo práci s novým materiálem, tak pro zkušenější, kterým nabízí akreditované kurzy.

Programy mají i pro školy, pro které mají programy rozřazené do čtyř skupin, podle jejich věku – předškolní věk a první třída, děti 7-10 let, starší děti a pro děti se speciálními potřebami. V těchto věkových skupinách nabízí celkem šest programů:

- len
- vlna
- keramika
- jak žily děti před 100 lety v Krkonoších
- ruční papír
- drátování

Žáci se v programech dozví základní informace o daném materiálu, jeho získávání, zpracování a následné praktické využití. Součástí jsou i názorné ukázky a v každém workshopu žáci vyrobí suvenýr, který si odnáší domů na památku. Cena programů se k roku 2023 pohybuje od 75 Kč do 120 Kč za jednoho žáka a délka programů se pohybuje mezi 2-4 vyučovacími hodinami.

Mimo programy určené pro školy můžete navštívit tkalcovské muzeum i samostatně, které je otevřeno od 10 h do 15 h, po předchozí domluvě si ale můžete objednat prohlídku i mimo standardní dobu. Cena pro dospělého činí 90 Kč, pro děti a studenty je cena 60 Kč a nabízí se i rodinné vstupné za 28 Kč. Můžete využít akce, kde je každou první středu v měsíci vstup zdarma. Po prohlídce je možné navštívit dílnu, kde si jako suvenýr můžete vyrobit bylinkové mýdlo, svíčku, malovanou tašku nebo triko a další. Cena této dílny je 100 Kč.

Kontakt: Martina Políaková

Telefon: 736 275 025

Adresa: U Božích Muk 22, Trutnov – Voletiny, 541 03

Email: dumpodjasanem@seznam.cz

Web: www.dumpodjasanem.cz

7.2. Sklárna Harrachov

Sklárna je v provozu již od roku 1712 a v nepřetržitém provozu je dodnes. Při exkurzi do harrachovské sklárny nahlédnete přímo do výroby a seznámí se tak s celým výrobním procesem. Návštěvníci na vlastní kůži pocítí výheň z pecí a z blízka si prohlédnou výrobu skleniček zkušených sklářů. V rámci prohlídky je možné vidět surový materiál, ze kterého se harrachovské sklo taví. K vidění je i velká brousírna skla, která je poháněna transmisemi francisovy turbíny a vodou z horského potoka.

V areálu se nachází i muzeum skla, ve kterém je možné si prohlédnout výrobky, které se ve sklárně vyráběly. U toho můžete pozorovat, jak se výrobky měnily s průběhem doby a jaké byly trendy. Měnily se barvy skla i tvary nádob. Pozorovat můžete i rekordně velké nádoby. Jako suvenýr si můžete zakoupit harrachovské sklo i domů.

Při návštěvě skupiny o více jak 10 osob je lepší si prohlídku předem rezervovat na konkrétní čas. Zakoupená vstupenka platí na komentovanou exkurzi ve výrobě i do muzea skla. Otevírací doba je od pondělí do pátku v čase 8:00 až 15:00. Základní vstupné do výroby i muzea skla je pro dospělého 200 Kč a za dítě i seniora zaplatíte 50 Kč.

Sklárna nabízí i možnost vyzkoušet si foukat sklo, to je však nutné objednávat minimálně 1 den dopředu. Vyfouknete si například baňku, kterou si budete moci odvézt na památku domů. Foukání je vhodné pro kohokoli. Ceník je rozdělený podle doby foukání:

- 15 minut – cena 2 000 Kč tento balíček je vhodný například pro rodiny a je to zároveň nejkratší možná doba foukání
- 30 minut – 4 000 Kč balíček vhodný pro skupiny do 15 osob
- 45 minut – 6 000 Kč balíček vhodný pro skupiny do 20 osob
- 60 minut – 8 000 Kč balíček vhodný pro skupiny do 30 osob

Kontakt pro rezervaci: tel.: 481 528 141

Adresa: Nový Svět 95, Harrachov 512 46

Email: turistik@sklarnaharrachov.cz

Web: <https://www.sklarnaharrachov.cz/>

7.3. Muzeum Krkonošských řemesel Poniklá

Soukromé muzeum patřící manželům Pičmanovým bylo poprvé otevřeno 12.12. 1999 svou první expozicí ve stodole. K původní stodole přistavěli novou část, ve které byl provoz zahájen 25.7. 2004 ku příležitosti řemeslných workshopů Desatero řemesel.

Muzeum se nachází ve stodole, původní i nově přistavěné části a má čtyři patra, kde je možno vidět tradiční předměty spojené se zemědělstvím a prací na pozemku, dochované tkalcovské stavy s ukázkou lněných damaškových ručníků, které dostávaly nevěsty do věna. Dále můžeme vidět expozici skleněných knoflíků, skleněný betlém s figurkami z taženého skla, malované kraslice, pomůcky na výrobu másla, praní a žehlení prádla, dobového svícení, zpracování lnu, galerii krajek nebo výstavu kočárků, panenek a hraček.

Každý rok se koná workshop Desatero řemesel pod vedením lektorů nejčastěji z institutu Vzdělávacího spolku uměleckých řemesel v Praze. Vždy probíhá v červenci v místní základní škole. Zájemci se mohou zapsat na jedno nebo dvě řemesla a nabídka čítá kolem 30 různých technik. O kurzy je velký zájem a bývají obsazené většinou v den možnosti přihlašování.

Prohlídky se konají po celý rok každý všední den v 10 h a 14 h. Je možné si domluvit prohlídku i v jiný čas, podmínkou je však min. 5 osob. Vstupné je rozdělené do tří kategorií, dospělí 80 Kč, důchodci 60 Kč a děti 40 Kč a prohlídka trvá zhruba hodinu.

Kontakt: Jana Pičmanová, telefon: 732 326 198

Adresa: Poniklá č.p. 156, 512 42

Email: muzeum@krkonose-muzeum.cz

Web: <http://www.krkonose-muzeum.cz/>

Obrázek 16 foukání ptáčky ze skla

7.4. Rautis – perličkové ozdoby

Nachází se v Poniklé a je jediným místem na světě, kde se dodnes uchovalo tradiční perlařské řemeslo. V rámci exkurze je možné shlédnout celou výrobu, od tavení a foukání skleněných trubic až po výrobu ozdob z jednotlivých perlí. Každý kus projde rukami minimálně šesti lidem, než se dostane na ozdobu.

Po skončení exkurze je možné navštívit dílnu a vyrobit si vlastní perličkovou ozdobu. V dílně jsou lektoři, kteří s výrobou poradí. Místo není nutné rezervovat a v kreativní dílně se platí pouze za spotřebovaný materiál na vaši perličkovou ozdobu. V nabídce je přes 600 druhů perliček. Návštěvu Poniklé je možné spojit s návštěvou Muzea krkonošských řemesel.

Kontakt: tel.: +420 483 300 036, mob.: +420 733 737 430.

Adresa: Poniklá 153, 512 42

Email: info@rautis.cz

Web: www.rautis.cz

Obrázek 17 kreativní dílna Rautis

7.5. Krkonošské muzeum Jilemnice

Muzeum se nachází v prostorách renesančního zámku ze 16. století, který zde nahradil kamennou tvrz ze 14. století. Zámek měl během let několik majitelů, včetně hraběte Jana Nepomuka Harracha, který jej uvedl do dnešní pseudorenesanční podoby. Po druhé světové válce byl zámek na základě Benešových dekretů zkonfiskován a znárodněn a ve vlastnictví státu je až do současnosti. V prostorách zámku sídlí Krkonošské muzeum již od roku 1953.

Uvnitř se nachází hned několik různě zaměřených expozic. Vidět můžeme zařízenou tkalcovskou světnici, 296 m dlouhou lněnou přízi nebo Metelkův pohyblivý betlém se 142 pohyblivými figurkami.

Další expozice je věnována historii lyžování. První lyže přivezl do Jilemnice právě Jan Nepomuk Harrach. Historická expozice se kromě prvních lyží a jejich výrobě věnuje i českému i německému lyžování a mezinárodním souvislostem. K vidění nejsou pouze staré lyže, ale také dobové saně – například selské nebo rohačky, figuríny oblečené v dobovém lyžařském oblečení, kolorované snímky z 19. století, medaile a spousta dalšího.

Ve výstavních sálích se pořádají výstavy a přednášky, nejčastěji na téma starých řemesel, tehdejšího života, rod Harrachů a podobně. Prohlídka muzea trvá 60-90 minut a je možné ji absolvovat s průvodcem i bez něho. Vstupné do muzea pro dospělého činí 100 Kč, zvýhodněné 50 Kč a rodinné 20 Kč. Vstup na výstavy se platí samostatně, plné vstupné je 50 Kč, zvýhodněné je 30 Kč.

Kontakt: tel.: 481 543 041, mob.: +420 737 225 429

Adresa: Kostelní 75, Jilemnice 514 01

Email: kmjilemnice@krap.cz

Web: <https://www.krap.cz/navstevnici/muzea/krkonoske-muzeum-jilemnice/>

7.6. VIA FABRILIS – cesta řemeslných tradic

Via fabrilis je cesta řemeslných tradic vedoucí přeshraniční turistickou trasou vedoucí z českého Vrchlabí do polského Boleslavce. Trasa vede celkem přes 21 měst či obcí ležící na české i polské straně Krkonoš a Jizerských hor. Na cestě se nachází 26 zastavení ve kterých se prezentují tradiční řemesla charakteristická pro tento region, nejčastěji tak hrnčířství, sklářství nebo tkalcovství. Pro lepší orientaci na trase byla vydána mapa celé pohraniční oblasti a deník, do kterého si návštěvníci mohou sbírat razítka z návštěvy jednotlivých institucí.

Na české straně do cesty řemeslných tradic spadá Vrchlabí a Jilemnice (muzea krkonošského národního parku), Poniklá (Rautis, Muzeum krkonošských řemesel), Paseky nad Jizerou (Památník zapadlých vlastenců), Vysoké nad Jizerou (Vlastivědné muzeum), Harrachov (Sklárna Novosad a syn), Horní Maršov (DOTEK), Františkov Muzeum manželů Brožových) a Voletiny u Trutnova (Dům pod Jasanem). Na polské straně jsou to města Tomaszów Boleslawiecki, Lwówek Śląski, Wleń, Lubomierz,

Jelení Hora, Piechowice, Sklářská Poruba, Kowary, Karpacz, Lubáň, Zahořelec a Boleslavec, ve kterém je zakončení cesty.

Pro absolvování všech (nebo alespoň české strany cesty) míst je potřeba vyhrazení více dnů. Nabízí se tak propojit exkurze se sportovním kurzem nebo školou v přírodě. V okolí je mimo jiné spousta přírodních zajímavostí a v oblasti je mnoho možností na ubytování, kdy je možné si pronajmout celou chalupu pro větší skupinu lidí.

7.7. Dům DOTEK

Nachází se v Horním Maršově a správou spadá pod ekologické centrum SEVER. Dům DOTEK je zaměřen na udržení kultury, tradic a ekologie. Pořádají řadu kulturních akcí, které jsou vázané na místní zvyky a tradice jako masopust, martinská slavnost nebo workshop na výrobu adventních věnců z tradičních materiálů.

Nabízí se zde tvořivé dílničky, při kterých si budete moci vyzkoušet stará řemesla a jako suvenýr vám zůstane drobný výrobek. Pokud však není program dílniček přímo vypsán, je nutné si jej předem rezervovat. Cena programu s výrobkem pro 1-4 osoby činí 300 Kč, pouze výrobek pak 50 Kč. K výrobě se nabízí:

- Iněná figurka – výroba trvá cca 60 minut
- ruční výroba másla – výroba trvá cca 45-60 minut
- ruční výroba svíčky – výroba trvá cca 30 minut
- Krakonošův knoflíček – výroba trvá cca 30 minut

Nabízí se i tematické cesty, při kterých můžete s příslušnými pomůckami a zakoupeného badatelského listu a pracovního listu, který obsahuje otázky a úkoly pro bádání v terénu. K tomu obdržíte i mapu s trasou a vyznačenými zastávkami na zajímavých místech. Některé úkoly nejsou vyřešit bez zapůjčených pomůcek. Aktuálně je v nabídce 12 cest s různou obtížností.

Kontakt: tel.: 739 203 205

Adresa: Horská 175, Horní Maršov 542 26

Email: infokolonial@ekologickavychova.cz

Web: <https://www.dotek.eu/Uvodni-strana.html>

8. Závěr

Z výzkumu vyplynul závěr, který jsem očekávala a to ten, že žáci jsou seznamováni na základních školách s tradičními řemesly a zvyky jak obecnými, tak i celkem ve větší míře z regionu Podkrkonoší. Tomuto tématu se nevěnují převážně pedagogičtí pracovníci především mladšího věku, kteří v daných tradicích nevyrostali a nejsou jim natolik blízké.

Ke zlepšení výuky na toto téma je v rámci diplomové práce vytvořeno několik konkrétních námětů, převážně na tradiční řemesla, která si žáci mohou vyzkoušet pod vedením učitele ve škole. Další možností je navštívit instituce, které se specializují na seznamování s těmito tématy ve svých muzeích či dílnách a často jsou doplněny o možnost využít kreativní dílnu a řemeslo tak vlastnoručně vyzkoušet.

Cílem bylo vytvořit sborník námětů na výuku ve škole i kam na exkurze, kdy se tyto dvě oblasti mohou velmi vhodně propojit například do dlouhodobějšího projektu. U institutů jsou pro snazší přehled poskytnuty základní informace o programu, ceně i případného kontaktu a adresy. Veškeré uvedené údaje jsou platné k roku 2023.

Možností dalšího výzkumu se nabízí vytvořit obdobný dotazník po uplynutí určitého času a porovnat, zda-li se výsledky lišily, v čem a o kolik. Jednou z přidaných otázek by mělo být, zda se daný respondent už účastnil takového šetření, nebo od kdy je jeho působení na základní škole. Tím můžeme určit, jak moc jsou výsledky ovlivněny novými respondenty a zda třeba více mladých pedagogů využívá toto téma ve svých hodinách.

Citace

Publikace

- BACHMANNOVÁ J. Podkrkonošský slovník. Praha: Academia, 1998.
- Bohumír MOJŽÍŠ a kol., Len, jeho historie, pěstování, zpracování a užití, Praha 1988.
- DUŠEK, Libor. *Lidové zvyky Krkonoš*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2015. ISBN 978-80-87706-71-8.
- HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, Cecilie. *Umění a život zapomenutých řemesel*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1955.
- HNÍK K., LUŠTINEC J. Mechanický betlém Jáchyma Metelky. Vrchlabí: Správa KRNAP, 2002.
- HNÍK, Karel. *Bejvávalo na horách*. Hradec Králové: Garamon, 2003. ISBN 80-86472-14-0
- HONZÍKOVÁ, Jarmila a Jana KIMMEROVÁ. *Textilní techniky*. 1. vyd. Plzeň: Pedagogické centrum Plzeň, 2000, 99 s. ISBN 80-702-0065-0.
- JAKOUBĚOVÁ, Vladimíra, Barbora KULHAVÁ a Magdalena MAŇÁKOVÁ. *Ruční výroba ozdob z foukaných skleněných perli pro vánoční stromek: Handmade production of Christmas tree decorations from blown glass beads*. Přeložil Zdeňka ŠAFARŽÍKOVÁ. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2022. ISBN 978-80-88107-46-0.
- JÍLEK, František. *Jak žili naši otcové: Mezi písmáky pod Krkonošemi*. Vrchlabí: Josef Krbal, 1946.
- JÍLEK, František. *Ze života našich otců*. 2. vyd., (v Krajském nakladatelství) 1. vyd. Liberec: Krajské nakladatelství, 1960.
- JIRÁSKO, František. *Toulky podkrkonošskou minulostí*. Vrchlabí: Zdeňka Drahná pod značkou grafického studia a nakladatelství Green Mango, 2021. ISBN 978-80-908041-2-8.
- KHEL, Richard. *Poselství papíru*. Praha: Karolinum- nakladatelství Univerzity Karlovy, 1999. ISBN 80-7184-684-8
- KNOB, Jan, Ivan KREJZLÍK a Otakar HRDLIČKA. *Český ráj a Podkrkonoší*. Semily: Okresní národní výbor, 1972. Edice Českého ráje.

- KOLÁČEK, Luboš Y. *Podkrkonoší*. 2. vyd. Praha: Regia, 2014. Tajemné stezky. ISBN 978-80-87866-04-7.
- KORDA, Josef. *Oborové encyklopedie: papírenská encyklopedie*. 1. Praha: SNTL Nakladatelství technické literatury, 1991. ISBN 80-03-00647-3.
- KREJČÍ, Pavel a Jarmila PROCHÁZKOVÁ. *Písně, tance a lidé v Podkrkonoší*. Hradec Králové: Kruh, 1984. Kraj (Kruh).
- LANGHAMMEROVÁ J. *Lidové zvyky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.
- LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Fenomény lidových tradic*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3302-4.
- LESÁK, Vladimír a Jan KÁBRT. *Textilní průmysl a dělnictvo na Trutnovsku v 19. století*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší, 1968. Krkonoše - Podkrkonoší.
- LEŠIKAR, Miloš, Jaroslav JIŘIČKA, Otakar VLAČIHA a Zdeněk TAUCHMAN. *180 let tradice výroby papíru v Hostinném: 1835-2015*. 2. vydání. [Hostinné]: KRPA Paper, [2015]. ISBN 978-80-260-7977-4.
- LHOTOVÁ, Veronika. *Testování typů papírů s ohledem na využití ve školním a kancelářském prostředí*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové.
- LUŠTINEC J. *Jan Nepomuk František hrabě Harrach*. Vrchlabí: Správa KRMAP, 2008.
- MARHOLD J. *Krkonošská kuchařka*. Praha: Ikar, 2002.
- NOVÁKOVÁ, Marcela a Zdeněk NOVÁK. *Podkrkonoší*. Praha: Olympia, 2005. Průvodce po České republice (Olympia). ISBN 80-7033-863-6.
- Pavel BĚLINA, *Státní podpora textilní výroby v českých zemích ve druhé polovině 17. a v 18. století*, *Z dějin textilu* 5, 1983
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha. MŠMT, 2021 [cit.2023-04-28] Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>
- ŘEHOUNEK, Jan. *Podkrkonoší: barevným Podzvičinskem*. Praha: Regia, 2022. Tajemné stezky. ISBN 978-80-87866-60-3.

- SEDLÁČEK, Richard. 400 let ruční papírny ve Velkých Losinách: 1596-1996, Kapitoly z dějin papírenské manufaktury. Velké Losiny: MORPA, a.s. Olšany, 1996.
- SKOPOVÁ, Kamila. *Vánoční svátky o století zpátky, aneb, Tradice Vánoc v české kuchyni*. 5. vyd. Praha: Akropolis, 2010. ISBN 978-80-87310-16-8.
- STANĚK, Josef. *Krkonoše a Podkrkonoší*. Praha: Olympia, 1975. Průvodce Olympia.
- URBANCOVÁ, Jana, Lumír ROTT a Jana SVATOŇOVÁ. *275 let harrachovské sklárny: 1712-1987*. Nový Bor: Crystalex, 1987.
- *Via fabrilis: cesta řemeslných tradic*. Přeložil Helena JANKOWSKA. Vrchlabí: Správa KRNAP, Krkonošské muzeum Vrchlabí, 2014. ISBN 978-8087706-61-9.
- WOLF, Vladimír. *Z historie podkrkonošského textilu: sborník příspěvků k dějinám textilní výroby v Podkrkonoší*. Trutnov: Lnářský průmysl, 1971.
- ZUMAN, František. Papír historie řemesla a výrobní techniky: Papír a celulóza. č.45. Nové Město nad Metují, 1983.

Internetové zdroje

- www.stripky.cz
- Zdroj: <https://www.denik.cz/umeni/betlemy20071225.html>
- Zdroj: <https://www.denik.cz/umeni/betlemy20071225.html>
- Toulavá kamera: Poniklá. *Česká televize* [online]. 6.12.2009 [cit. 2022-07-12]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126666764-toulava-kamera/209411000321206/>
- <https://vejacv.albums.cz/clanky/paseraci-v-krkonosic.html>
- <https://www.dotek.eu/Uvodni-strana.html>
- <https://www.krnep.cz/navstevnici/muzea/krkonosske-muzeum-jilemnice/>
- www.dumpodjasanem.cz
- <https://www.sklarnaharrachov.cz/>
- <http://www.krkonoše-muzeum.cz/>
- www.rautis.cz

Citace obrázků

- Obr 1 – Mapa regionů ČR https://www.regionalni-znacky.cz/css/images/mapa_regiony.svg
- Obr 2 – Řemeslo podkrkonoší <https://www.regionalni-znacky.cz/css/regiony/podkrkonosi/images/logo-region.png>
- Obr 3 – rozvržení skláren – muzeum skla Harrachov (vlastní foto)
- obr 4 – vyřazené dubové formy – muzeum skla Harrachov (vlastní foto)
- obr 5 – sklenice s uzlem https://www.harrachov-glass.com/User_Files/cats/5ecfac56286ceuzly-fin.jpg
- obr 6 – tkalcovna LESÁK, Vladimír a Jan KÁBRT. *Textilní průmysl a dělnictvo na Trutnovsku v 19. století*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší, 1968. Krkonoše - Podkrkonoší.
- obr 7 – důl Bohumír <https://cdn.kudyznudy.cz/files/57/57f195c1-d863-4d46-bbdb-0bd6a45a59ec.jpg?v=20220524105604>
- obr 8 – Poslední vůz uhlí https://g.denik.cz/23/e2/kdyby-otevrel-i-sachtu-hned-jdu-do-prace-01_denik-320-16x9.jpg
- obr 9 – Metelkův mechanický betlém <https://genus.cz/getFile/case:show/id:499295/2020-12-27%2015:23:57.000000/Betl%C3%A9m%20J%C3%A1chyma%20Metelky.%20Foto%20laskav%C4%9B%20poskytlo%20Krkono%C5%A1sk%C3%A9%20muzeum%20Jilemnice..jpeg>
- obr 10 – Braunův betlém https://www.hospital-kuks.cz/pamatky/hospital-kuks/fotogalerie/Betlem/DSC_0076.jpg
- obr 11 – vyřezávané figurky
- obr 12 – jednoduchý betlém
- obr 13 – košíky z Podkrkonoší <https://www.hkregion.cz/galerie/obrazky/imager.php?img=1436331&x=450&y=600&hash=fa844254213af79579a15366062d93a3&ratio=1>
- obr 14 – postup pletení pomlázky
- foukání ptáčky ze skla – Muzeum krkonošského řemesla (vlastní foto)

- obr 15 – drátovaný kamínek https://creativelife.cz/wp-content/uploads/2015/08/DIY_dratkovani_kamenu-750x400.jpg
- obr. 16 - foukání ptáčky ze skla – Muzeum krkonošského řemesla (vlastní foto)
- obr. 17 – kreativní dílna Rautis

Příloha A – Dotazník

Využívání regionálních zvyků a řemesel v pracovních činnostech

1 Uvedte pohlaví

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Muž Žena

2 Uvedte město, ve kterém pracujete

3 Kolik Vám je let?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- 20-30 31-40 41-50 51-60 60 a víc

4 Jaké je Vaše zaměření?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

1. stupeň ZŠ 2. stupeň ZŠ Střední škola
 Jiná...

5 Vyučujete předmět člověk a svět práce? (Nebo také pracovní činnosti)

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

6 Jaké další předměty vyučujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Cizí jazyk Český jazyk Matematika Fyzika Chemie Dějepis Zeměpis
 Přírodopis Výtvarná výchova Občanská výchova Hudební výchova
 Jiná...

7 Jestliže vyučujete pracovní činnosti, propojujete témata i s jinými vyučovacími předměty?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, často Spíše ano Spíše ne Nikdy

8 Seznamujete žáky s tradičními řemesly a zvyky?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

9 Využíváte ve Vašich hodinách témata typická z regionu Podkrkonoší?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, často Spíše ano Spíše ne Nikdy

10 Jak často, v rámci pracovních činností, tvoříte tematické výrobky zaměřené na Podkrkonoší?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Jednou Dvakrát Třikrát a víc Netvoříme tematické výrobky z Podkrkonoší Nevyučuji pracovní činnosti

11 Na jaké roční období se v pracovních činnostech nejvíce zaměřujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Jaro Léto Podzim Zima

12 Jaká řemesla a tradice z oblasti Podkrkonoší znáte?

13 S jakými řemesly z Podkrkonoší se žáci seznamují ve výuce pracovních činností?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Výroba ručního papíru Malba na sklo Pletení z proutí Vyřezávání figurek Tkání plátna Vyšívání
- Jiná...

14 Navštěvujete s žáky akce/instituty v okolí, které jsou zaměřené na podkrkonošská řemesla nebo tradice?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

15 Pokud ano, jak často je navštěvujete během školního roku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Jendou Dvakrát Třikrát Čtyřikrát a více

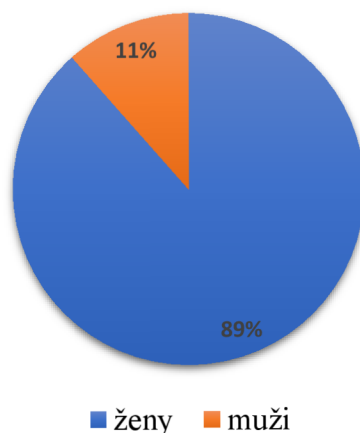
16 Chystáte se tato témata více zařazovat do výuky?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

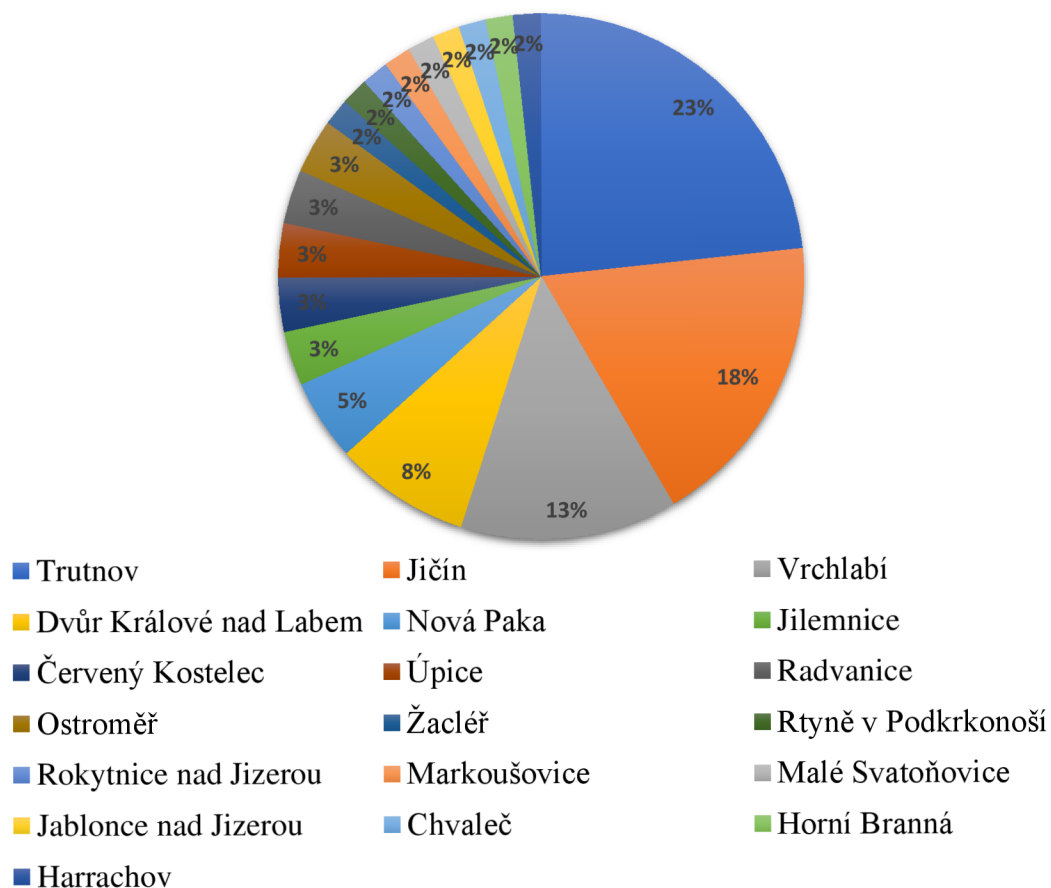
Příloha B – Grafické vyhodnocení dotazníku

1. Uved'te pohlaví.

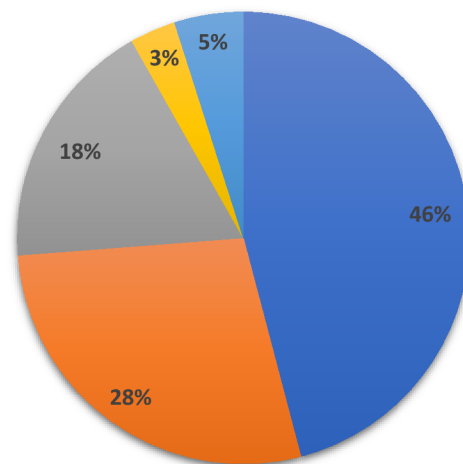
Graf 2

2. Uved'te město, ve kterém pracujete.

Graf 3

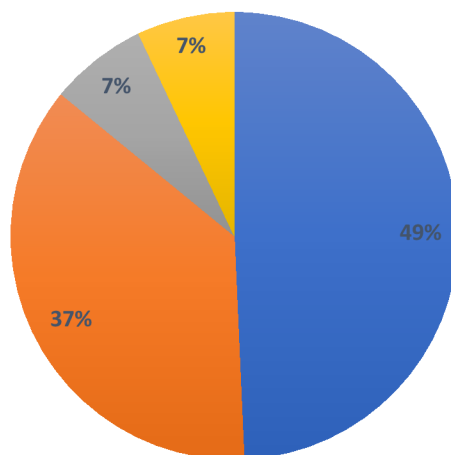
3. Kolik Vám je let?

■ 51-60 ■ 41-50 ■ 31-40 ■ 20-30 ■ 60 a víc

Graf 4

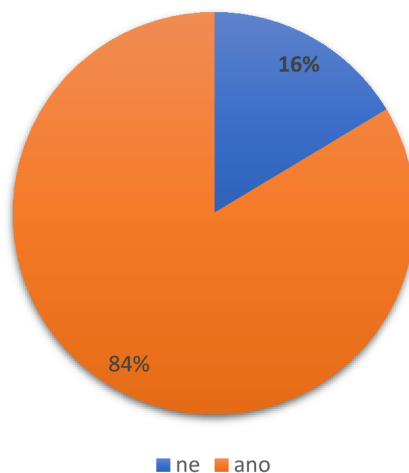
4. Jaké je Vaše zaměření?

■ 1. stupeň ZŠ ■ 2. stupeň ZŠ ■ střední škola ■ jiné

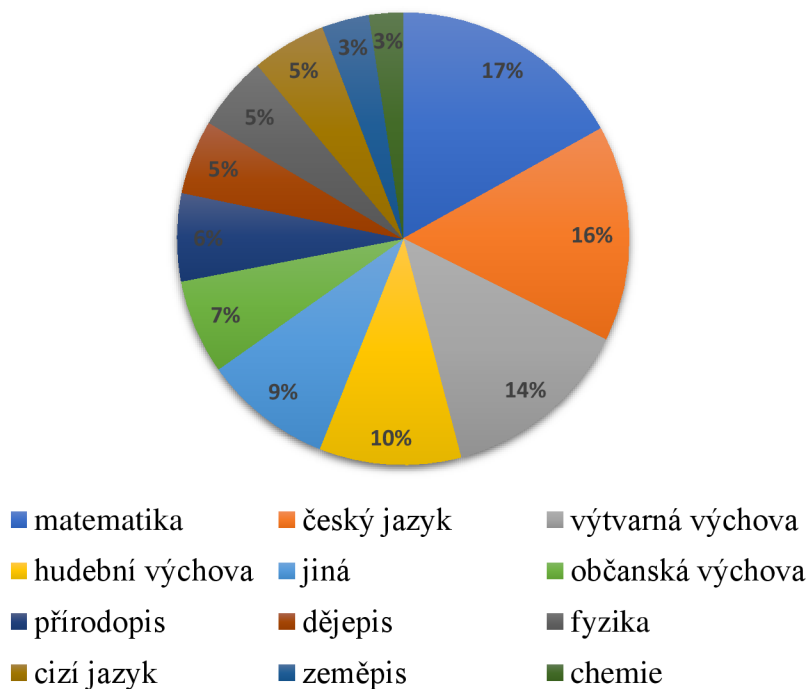
Graf 5

5.
Vyučujete předmět člověk a svět práce? (Nebo také pracovní činnosti)

Graf 6

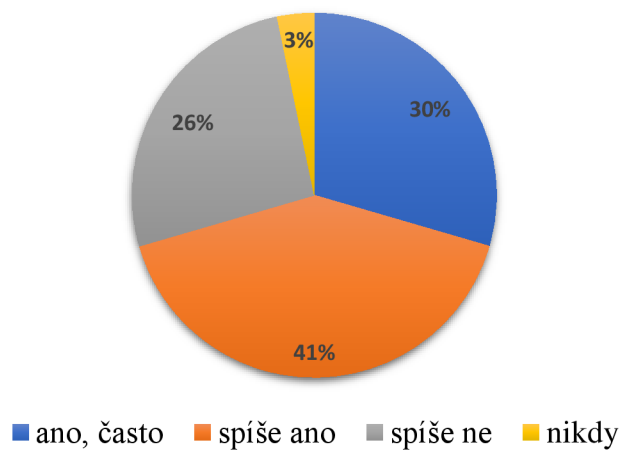
6.
Jaké další předměty vyučujete?

Graf 7

7.

Jestliže vyučujete pracovní činnosti, propojujete témata i s jinými vyučovacími předměty?

Graf 8

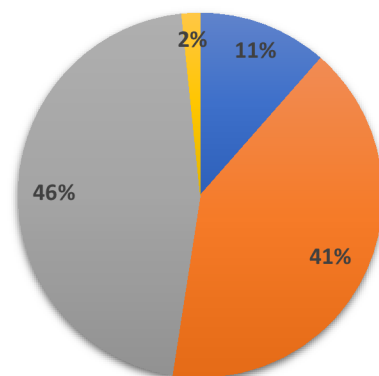
8.

Seznamujete žáky s tradičními řemesly a zvyky?

Graf 9

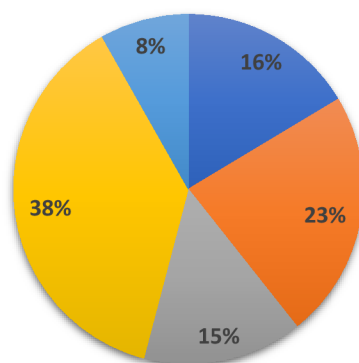
9.
Využíváte ve Vašich hodinách témata typická z regionu Podkrkonoší?

■ ano, často ■ spíše ano ■ spíše ne ■ nikdy

Graf 10

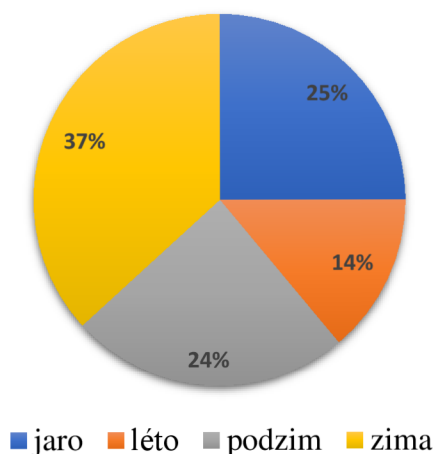
10.
Jak často, v rámci pracovních činností, tvoříte tematické výrobky zaměřené na Podkrkonoší?

■ jednou
■ dvakrát
■ tříkrát a víc
■ netvoříme tematické výrobky z Podkrkonoší
■ nevyučuji pracovní činnosti

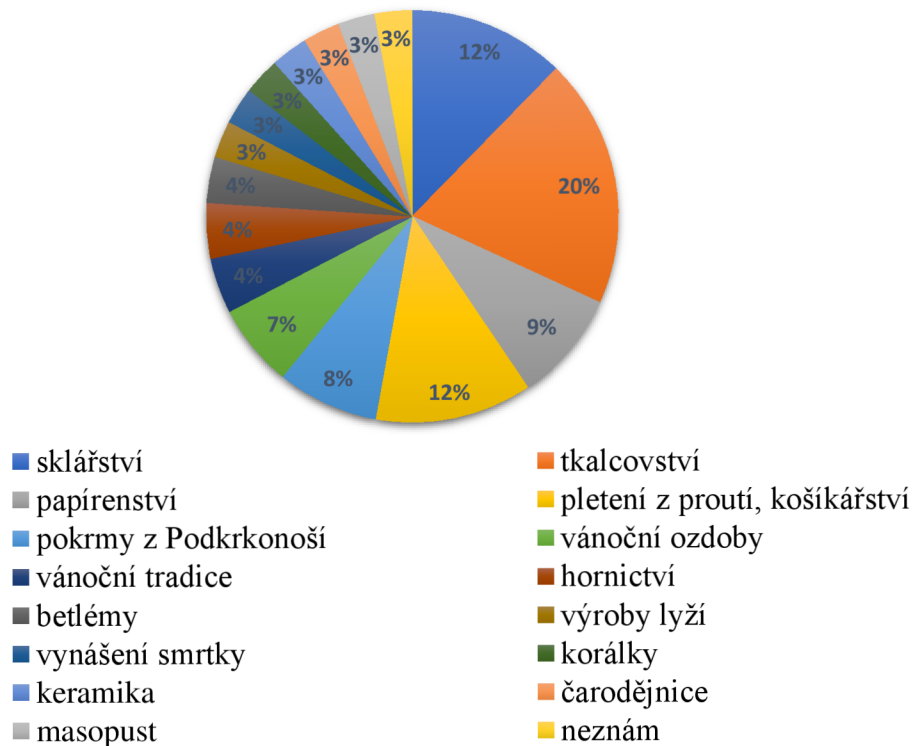
Graf 11

11.
Na jaké roční období se v pracovních činnostech nejvíce zaměřujete?

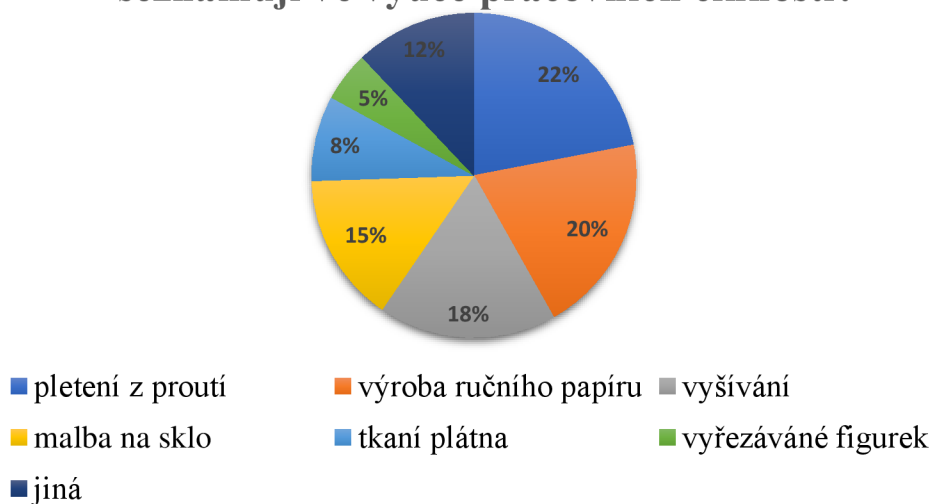
Graf 12

12.
Jaká řemesla a tradice z oblasti Podkrkonoší znáte?

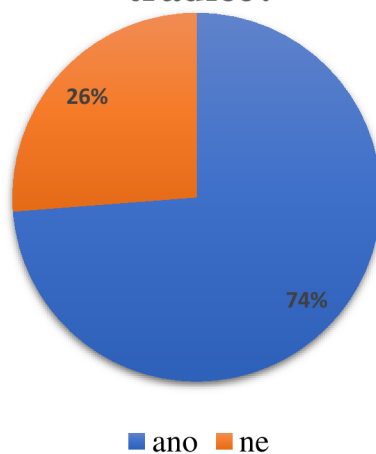
Graf 13

13.
S jakými řemesly z Podkrkonoší se žáci seznamují ve výuce pracovních činností?

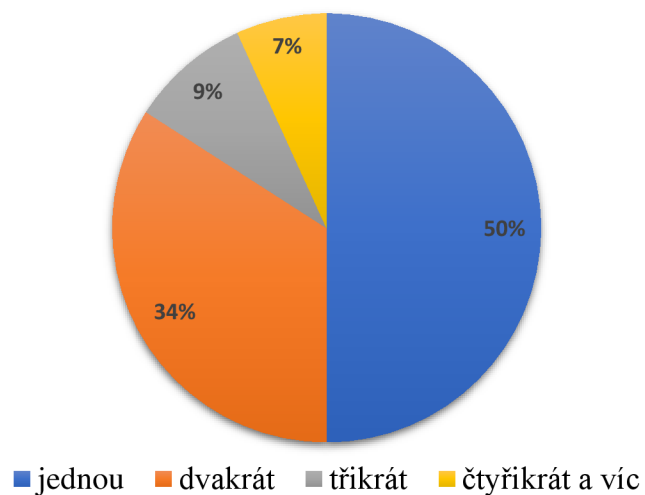
Graf 14

14.
Navštěvujete s žáky akce/instituty v okolí, které jsou zaměřené na podkrkonošská řemesla nebo tradice?

Graf 15

15.
Pokud ano, jak často je navštěvujete během školního roku?

Graf 16

16.
Chystáte se tato témata více zařazovat do výuky?

Graf 17